RIKU

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

3 / 2016

LIIKENNERIKOKSET

Liikennerikoksen uhrin kannattaa hankkia apua

Liikenneturvallisuus on monen tekijän summa

Rikosuhrimaksu käyttöön

Keskustelutuki vähentää itsemurhia

Suomen Setlementtiliitto • Ensi- ja turvakotien liitto • Suomen Mielenterveysseura
Mannerheimin Lastensuojeluliitto • Suomen Punainen Risti • Kirkkohallitus

RIKU-lehti ilmestyy seuraavan kerran huhtikuussa 2017

Toimitus:
Päätoimittaja
Leena-Kaisa Åberg
Toimitussihteeri
Sami Liukkonen
Toimituskunnan jäsenet
Maatu Arkio-Lampinen
Veli Hukkanen
Jaana Koivukangas
Jenni Lehtonen

Kannen kuva:
Unsplash.com, Soroush Karimi

Julkaisija:
Rikosuhripäivystys (RIKU)
Maistraatinportti 4 A 4. kerros,
00240 Helsinki
www.riku.fi

Kustantaja ja ilmoitushankinta:
Printmix Oy
Konalantie 6-8 A, 00370 HELSINKI
www.printmix.fi
vaihde 020 710 9510

Taitto ja painatus:
Printmix Oy
Painos: n. 2800 kpl

ISSN 1455-1381
Jakelu: RIKUn toimistot ja palvelupisteet ilmoittajat www.riku.fi (sähköinen versio)

RIKU on valtakunnallisesti verkottunut toimija, jonka tehtävä on parantaa rikoksen uhrin, hänen läheisensä ja rikosasiassa todistavan asemaa vaikuttamalla ja tuottamalla palveluita.

RIKUn arvoja ovat asiakaslähtöisyys, vastuullisuus, luotettavuus, tasapuolisuus sekä yhteistyön ja välittämisen kulttuurin edistäminen yhteiskunnassa. RIKUn toimijat ovat valittuja ja koulutettuja vapaaehtoisia sekä palkattuja ammattilaisia. Pääsiallisia rahoittajia ovat Raha-automaattiyhdistys ja valtio.

Tukipalvelut
- Auttava puhelin 116 006
- Juristin puhelinneuvonta 0800 161 177
- RIKUchat, kts. www.riku.fi
- Kysymys - vastauspalvelu verkossa www.rikunet.fi
- Syrjinnän vastaista neuvontaa, ks www.riku.fi Palvelut
- Todistajan tukea ks. www.riku.fi Palvelut
- Nuoren rikoksen uhrin tueksi www.riku.fi/nuoret
- Henkilökohtaista tukea 29 palvelupisteestä www.riku.fi Yhteystiedot

RIKU on yhteistyöhanke, jota toteuttavat yhteistyösopimukseen perustuen Ensi- ja turvakotien liitto Kirkkohallitus, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Mielenterveysseura, Suomen Punainen Risti ja Suomen Setlementtiliitto. Tärkeimpiä muita yhteistyökumppaneita ovat alaa sivuavat viranomaiset ja järjestötoimijat.

RIKU-LEHDESSÄ TÄLLÄ KERTAA

NUMERON TEEMA ON LIIKENNERIKOKSET S. 3-20

POLIISIN KYNÄSTÄ S. 6

RIKUN SEMINAARI S. 30

Pääkirjoitus **3**
Liikennerikoksen uhrin kannattaa hankkia apua **4**
Poliisin kynästä: Liikennerikoksen uhrin asema - ajatuksia käytännön tilanteisiin **6**
Tunteet näkyvät ja vaikuttavat liikenteessä **7**
Joka kymmenes itsemurha tehdään liikenteessä **10**
Rikokset, onnettomuudet ja niissä loukkaantuneet tieliikenteessä **14**
Rikosuhrimaksu vihdoin käyttöön **16**
Liikennevahinkolautakunnan tavoitteena vähentää käräjäoikeuden kuormitusta **18**
Juristi vastaa **20**
Hankikeli, auringonpaiste ja vitilumi - moottorikelkkailun ihannesää **22**
Poliisin erilaiset liikkumisvälineet **24**
Erit-kolumni: Sukupuolen moninaisuus näkyväksi työelämässä **26**
Rikosuhridirektiivi ja uhrin kohtaaminen puhuttivat RIKU-seminassa **28**
Voimaa vapaaehtoistyöstä **30**
Alueuutisia **32**
Henkilöstöuutisia **36**
RIKUn yhteystiedot **38**

Tukea ja neuvoja liikennerikoksen uhreille

Joka vuosi yli tuhat henkeä vammautuu ja yli 250 kuolee tieliikenneonnettomuuksissa. Liikenteessä liikkuu isoja asioita, kovalla vauhdilla, joten vammatkin ovat sen näköisiä. Huono uutinen on siis se, että uhreja ja kärsimystä on paljon. Hyvä uutinen on se, että määrät ovat pitkään olleet laskussa.

Liikennerikokset muodostavat yli puolet kaikista poliisin tietoon tulleista rikoksista, viime vuonna yhteensä noin 432 000. Tämän päälle tulevat vielä lähes 18 000 rattijuopumusta.

Usein liikennerikoksen uhri ei edes ymmärrä olevansa rikoksen uhri. Nehän ovat vain onnettomuuksia. Ja vaikka kaikista liikenteessä tapahtuneista rikoksista ei synny uhreja, voi vain kuvitella kuinka monta läheltä piti -tilannetta piittaamattomuus säännöistä synnyttää.

Vaaratilanteita liikenteessä aiheuttavat eniten liian suuret nopeudet, ne ovat liikennevahinkojen tutkintalautakuntien mukaan merkittävin yksittäinen syy liikennevahinkoihin. Nopeus on asia, johon jokainen kuski voi itse vaikuttaa.

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin vuosittain julkaisemassa rikollisuuskatsauksessa vuodelta 2015 todetaan, että alkoholiongelmaiset ja riskialtista elämäntapaa viettävät, säännöistä piittaamattomat kuljettajat ovat suurin ongelmaryhmä, joka syyllistyy toistuvasti rattijuopumusrikoksiin. Liikennekuolemista noin viidennes johtuu rattijuopumuksista. Kuolleista noin kolmannes on muita kuin juopunut itse. Yksikin on liikaa.

Leena-Kaisa Åberg, kuva: Sami Liukkonen

Mihin tässä kaikessa sijoittuu liikennerikoksen uhri? Tässä lehdessä kerrotaan siitä, mitä erityistä liittyy tähän rikostyyppiin ja uhrin asemaan. Vakuutusyhtiöt ovat korvausten osalta keskeinen toimija. Mutta välillä ollaan myös käräjillä ja tällöin on syytä saada asiantuntevaa apua.

RIKUssa liikennerikoksen uhrien asiakasmäärät ovat olleet pieniä, vain noin prosentin luokkaa. Myös eduskunnassa on kiinnitetty huomiota siihen, että liikennerikoksen uhrit eivät ohjaudu tukipalveluihin. Asia nousi esille taas keväällä 2015, kun eduskunta hyväksyi lain rikosuhrimaksusta. Koska maksuista suuri osa tullaan perimään rikoslaissa säädetystä liikenneturvallisuuden vaarantamisrikoksesta, on tärkeää samalla kiinnittää entistä tehokkaammin huomiota myös liikennerikosten uhrien tarpeisiin.

RIKUssa aiomme tehdä oman osuutemme. Kehitämme parhaillaan palveluitamme tietoa ja osaamista lisäämällä. Arvokas yhteistyökumppanimme on Liikenneturva, joka tekee tärkeää ennaltaehkäisevää, asenteisiin vaikuttavaa työtä. Parantamalla liikennerikoksen uhrien asemaa ja tietoisuutta heidän tilanteestaan, voimme yhdessä vaikuttaa myös asenteisiin liikenteessä.

Leena-Kaisa Åberg
päätoimittaja
RIKUn toiminnanjohtaja

Kuva: Unsplash.com / Tim Gouw

Liikennerikoksen uhrin kannattaa hankkia apua

Kun liikenteessä sattuu onnettomuus, yleensä ainakin yhtä sen osapuolta epäillään rikoksesta. Rikosnimikkeenä on tavallisesti liikenneturvallisuuden vaarantaminen, mutta sen lisäksi voidaan epäillä esimerkiksi rattijuopumusta, vammantuottamusta tai kuolemantuottamusta.

Rikosvastuun lisäksi syntyy rikokseen syyllistyneelle myös vahingonkorvausvelvollisuus aiheuttamistaan vahingoista.

Liikennerikoksiin liittyy monta ongelmaa ja niiden johdosta maksettaviin korvauksiin paljon harkintaa. Oikeudenmenetysten välttämiseksi suosittelenkin aina uhria kääntymään asiaan perehtyneen lakimiehen puoleen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Alusta asti oikein

Jottei liikennerikoksen uhri menettäisi oikeuttaan saada korvauksia, pitäisi hänen asiaansa hoitaa alusta asti oikein.

Tämä tarkoittaa sitä, että liikennerikoksesta on ensinnäkin aina tehtävä ilmoitus poliisille. Esitutkinnassa on osattava vaatia sekä rangaistusta että korvauksia. Usein esitutkinta on kuitenkin niin pian onnettomuuden jälkeen, että sekä vahingoittunut että hänen läheisensä ovat vielä niin järkyttyneitä sattuneesta, ettei tuleva vahingonkorvausoikeudenkäynti ole päällimmäisenä mielessä.

Uhrin kannattaa myös varmuuden vuoksi hakeutua lääkäriin, vaikka onnettomuuden jälkeisessä shokkitilassa aluksi tuntuisikin, ettei mitään vakavaa ole sattunut. Omaa tilaa ja sen kehittymistä kannattaa seurata sen jälkeenkin huolella, hakeutua tarvittaessa uudestaan lääkäriin ja pyytää vaikka läheisiä kirjaamaan ylös huomioitaan onnettomuuden jälkeisistä päivistä.

Korvausasioista on hyvä ottaa selvää myös mahdollisimman pian onnettomuuden jälkeen.

Mitä korvauksia uhri voi saada?

Liikennerikoksen uhri voi saada korvauksia mm. sairaanhoitokuluista, tilapäisestä- ja pysyvästä haitasta, pysyvästä kosmeettisesta haitasta sekä ansionmenetyksestä. Myös uhrin läheisillä voi olla oikeus korvauksiin.

Vaikka kyseessä on rikoksella aiheutettu vahinko, maksetaan korvaukset liikennevakuutuksen perusteella. Se tarkoittaa sitä, että uhrin korvaukset maksaa syyllisen ajoneuvon liikennevakuutusyhtiö tai viime kädessä valtio. Joskus myös muilta vakuutusyhtiöiltä voi saada korvausta. Korvausten saamisen edellytyksenä ei ole, että tekijä tuomitaan.

Valitettavasti uhrin pitää kuitenkin itse huolehtia, että korvausvaatimus tehdään ajoissa ja kaikille oikeille tahoille. Uhrin pitää siis tietää mitä korvauksia hänellä on oikeus hakea, keneltä niitä voi hakea ja milloin niitä on haettava.

Kuka päättää mitä korvataan?

Ensimmäisenä tahona korvauksista päättää vakuutusyhtiö saatuaan uhrilta korvaushakemuksen ja selvitystä tapahtuneesta. Onneksi valtaosassa tapauksia korvausprosessi etenee vakuutusyhtiön kanssa ilman suurempia ongelmia ja uhri saa asianmukaiset korvaukset.

Vahingonkorvausasiaa voidaan kuitenkin käsitellä myös oikeudessa kahdessa eri menettelyssä.

Mikäli syyttäjä nostaa asiassa syytteen, uhri voi esittää oman korvausvaatimuksensa rikosprosessin yhteydessä. Se edellyttää kuitenkin sitä, että uhri on ensin osannut vaatia korvauksia liikennevakuutusyhtiöltä ja yhtiö on kieltäytynyt niitä maksamasta.

Jos korvausasiaa ei ole käsitelty rikosprosessin yhteydessä tai korvausten määrästä tulee riitaa myöhemmin, asiaa voidaan joutua käsittelemään siviiliprosessissa. Tällöin uhri joutuu hakemaan korvauksia omalla kuluriskillään.

Älä luota pelkästään syyttäjään

Syyttäjä voi esittää asianomistajan korvausvaatimuksen rikosprosessin yhteydessä, mikäli vaatimus on selvä ja perusteltu. Syyttäjän pääasiallisena tehtävänä on kuitenkin ajaa syytettä, ei huolehtia uhrin tai hänen omaistensa vahingonkorvauksista. Usein syyttäjä ilmoittaakin, ettei hän esitä uhrin vahingonkorvausvaadetta. Tällöin vahingonkorvausvaatimuksen ajaminen jää uhrin omalle vastuulle.

Mielestäni uhrin ei missään nimessä kannata lähteä oikeuteen yksin. Vaikka vahingonkorvausvaateen esittäminen on sinänsä verraten helppoa, sen perusteleminen ja menestyksekäs ajaminen onkin jo vaikeampi juttu. Harvoin uhri pystyykin huolehtimaan omista eduistaan ihan yksin.

Vakuutusyhtiön kanssa voi tulla ongelmia

Joskus käy niin, että tekijä kyllä tuomitaan, mutta uhri joutuu siitä huolimatta pitkälliseen taisteluun vakuutusyhtiötä vastaan korvauksia saadakseen.

Tyypillinen riitatilanne aiheutuu silloin, kun uhrin kuntoutuminen oikeudenkäynnin jälkeen ei etenekään odotetusti ja vakuutusyhtiön mukaan tämä johtuu liikenneonnettomuudesta riippumattomista syistä. Usein aikaa onnettomuudesta on tässä vaiheessa kulunut jo paljon. Jutun hoitaminen on jo vaikeampaa, jos uhri ottaa yhteyttä lakimieheen vasta tässä vaiheessa.

Avustajan ammattitaidolla on merkitystä

Juridista apua voi pyytää ja hakea monesta paikasta. Esitutkinnassa ja vakuutusyhtiön kanssa riitelyssä voi auttaa periaatteessa kuka tahansa. Oikeudenkäynnissä avustajana voi kuitenkin toimia vain joko asianajaja tai ns. lupalakimies.

Olennaista avustajaa valitessa on selvittää etukäteen hänen ammattitaitoaan. Lakimiehen koulutus ei vielä takaa osaamista erityisesti liikennerikoksista. Pelkkää lakimiehen tuntihintaa tuijottamalla voi jutun hoitaminen tulla kalliiksi. Korvaukset saattavat jäädä saamatta ja juttu pitkittyä tarpeettoman pitkäksi. Aiheeseen erikoistunut ammattilainen taas tietää heti alusta lähtien, mikä asiassa on oleellista ja miten sitä kannattaa hoitaa. Hän ei myöskään käytä asian hoitoon tarpeettoman paljon kallista aikaa.

Tukihenkilöllä tärkeä rooli

Oikeudessa uhrin avustajan tehtävänä on ajaa uhrin ja/tai hänen omaisensa vahingonkorvausvaatimusta. Se taas tarkoittaa sitä, että vaikka avustaja haluaisikin tukea uhria tai hänen omaisiaan, vaatii jutun ajaminen yleensä kaiken avustajan huomion. Rikosuhripäivystyksen vapaaehtoisella tukihenkilöllä onkin tärkeä rooli oikeudenkäynnissä uhrin ja hänen läheistensä tukemisessa.

Laura Tuominen
lakimies

Laura Tuominen, kuva: Maija Astikainen.

Laura Tuominen on vahingonkorvausoikeuteen erikoistunut lakimies ja luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja. Hänellä on kokemusta oikeudenkäynneistä monessa eri roolissa. Hän on toiminut niin asianomistajan avustajana kuin puolustajana, mutta myös tukihenkilönä.

Liikennerikoksen uhrin asema - ajatuksia käytännön tilanteisiin

Kuva: Unsplash.com, Helloquence

Liikenne on osa jokapäiväistä elämäämme. Joudumme siirtymään paikasta toiseen työmatkojen lisäksi myös vapaa-ajallamme. Liikennerikoksen uhriksi voi joutua monella tavalla. Esimerkiksi jalankulkija voi joutua rattijuopon yliajamaksi, linja-auton matkustaja syyttään onnettomuuteen saaden vammoja tai sitten kyse voi olla vain omaisuusvahinkoja aiheuttavasta peltikolarista.

Riski liikenneonnettomuuteen joutumisesta on onneksi suhteellisen vähäinen, mutta on hyvä tietää, minkälaista tukea liikennerikoksen uhrina on saatavissa.

Liikenteessä asianomistajan oikeudet on turvattu lainsäädännössä varsin hyvin. Liikenteessä käytettävät ajoneuvot on lain mukaan vakuutettava ja uhrille maksettavat aineelliset korvaukset perustuvat lakiin.

Jos joutuu osalliseksi liikenneonnettomuuteen, onnettomuuspaikalla kannattaa täyttää etukäteen ajoneuvoon varattu vakuutusyhtiön vahinkoilmoitus. Lomakkeelle täytetään tiedot ajoneuvoista, osallisista ja tapahtumien kulusta. Tässä kannattaa olla huolellinen. Vahinkoilmoitus toimitetaan yleensä syyllisen osapuolen vakuutusyhtiöön. Nykyisin monilla yhtiöillä on myös puhelinpalvelu, jonka kautta ilmoituksen voi tehdä suoraan onnettomuuspaikalta. Jos onnettomuudessa on tapahtunut henkilövahinkoja tai jos on epäilyä toisen osapuolen päihteiden käytöstä tai muuta vastaavaa, paikalle kannattaa kutsua poliisi.

Aina osallisina ei kuitenkaan ole sellaisia ajoneuvoja, jotka olisivat vakuuttamisvelvollisuuden alaisia. Tällaisia ovat muun muassa polkupyörät ja suurin osa uusista sähköisistä liikkumavälineistä, kuten tasapainolaudat. Näissä tilanteissa uhrin asema on heikompi ja vahinkojen korvaaminen muun vakuutusturvan tai syylliseksi epäillyn vastuulla. Epäselvissä tapauksissa kannattaa ottaa yhteys poliisiin tai ainakin ottaa tapahtumapaikalla ylös tarkat tiedot kuten muissakin liikenneonnettomuustapauksissa.

Koska liikenneonnettomuudet ovat suhteellisen kattavasti yhteiskunnan järjestämän lakisääteisen korvausjärjestelmän piirissä, niin liikennerikoksia ei aina mielletä rikoksiksi.
Laki ei erottele liikennerikoksia muista rikoksista. Kyse on kuitenkin rikoksesta ja uhrilla on mahdollisuus samaan tukeen kuin muissakin rikosasioissa.

Rikosuhripäivystys auttaa myös liikennerikoksen uhria. Jos tilanteessa on tapahtunut sellaisia vahinkoja ja tullut vammoja, joiden vuoksi tarvitaan jatkotoimia, uhri voi ottaa yhteyttä Rikosuhripäivystykseen. RIKU ohjaa asianomistajaa oikeiden palveluiden piiriin ja antaa liikennerikoksen uhrille samanlaista tukea kuin muillekin uhreille. Liikenteessä menehtyi vuonna 2015 260 ja loukkaantui vajaat 7000 ihmistä. Myös omaiset voivat saada tukea ja neuvoja Rikosuhripäivystyksestä.

Turvallista matkaa!

Juhani Vuorisalo
tutkinnanjohtaja
Helsingin poliisilaitos

> **Laki ei erottele liikennerikoksia muista rikoksista. Uhrilla on mahdollisuus samaan tukeen kuin muissakin rikosasioissa.**

Tunteet näkyvät ja vaikuttavat liikenteessä

Kuva: Picjumbo.com

Liikenneraivo on varmaan aika harvinaista suomalaisessa liikenteessä, kun siitä kirjoitettavat jutut saavat niin valtavan huomion. Arkipäiväisempi asia kuten ärsyyntyminen tai huono käytös liikenteessä ei jaksa kiinnostaa, kertoo liikennepsykologi Sirkku Laapotti.

Teksti: Sami Liukkonen

Turun yliopiston liikennepsykologian dosentti **Sirkku Laapotti** peräänkuuluttaa termien selkeyttämistä.

– Liikenneraivosta kirjoitetaan, mutta mitä sillä liikenneraivolla oikein tarkoitetaan? Ei se, että liikenteessä harmistutaan ja käyttäydytään huonosti ole vielä liikenneraivoa. Liikenneraivossa on kyse aggressiivisuudesta ja siitä, että ihan oikeasti haluaa käydä käsiksi ja haluaa vahingoittaa toista. Liikenteessä vahinkoa voi saada aikaan käyttämällä ajoneuvoa välikappaleena, kuvailee Laapotti.

– Liikenneraivosta ei ole Suomessa juurikaan tehty tutkimusta. Sitä ei ole nähty mitenkään erityisen laajana ja kiinnostavana ongelmana, vaikka näin sosiaalisen median aikana aihe saattaa näyttäytyä valtavan yleisenä ilmiönä. Kiukuttelua ja raivoamista tapahtuu kaikkialla, mutta liikenneraivon saama huomio kertoo myös siitä, että liikenne koetaan jotenkin poikkeuksellisena elinympäristönä.

Ihminen ei muutu liikenteessä toiseksi ihmiseksi

Ihmisen temperamentti, persoonallisuus ja tapa toimia ratkaisevat pääasiassa, miten ihminen erilaisissa tilanteissa reagoi. Ei ihminen muutu ihan toiseksi ihmiseksi hypätessään auton rattiin tai liikkuessaan polkupyörällä. Laapotin mukaan on vaikea kuvitella, että arkielämän tilanteissa normaalisti käyttäytyvä ihminen ryhtyisi raivoajaksi vain auton ratissa.

Sama ihminen saa raivokohtauksen niin kaupan kassalla kuin joukkoliikennevälineessä. Toki liikenteessä raivoaminen on vaarallista pelkästään siksi, että se voi vaarantaa myös muiden tienkäyttäjien turvallisuuden. Usein raivostumisessa on kyseessä kyvyttömyys säädellä omia tunteitaan ja hallita reaktioitaan. Toistuviin tunteiden säätelyongelmiin kannattaa hakea apua, kertoo Laapotti.

Ihmisten välillä on temperamenttiin liittyviä eroja siinä, miten voimakkaasti eri asioihin reagoidaan, mutta myös tilannetekijät vaikuttavat. Jokainen voi menettää malttinsa joskus. Ja vielä helpommin ihminen hermostuu väsyneenä, valmiiksi ärtyneenä, sairaana tai päihteiden vaikutuksen alaisena.

Auton kuori suojaa ihmistä

Auton ajajaa suojaa tietynlainen anonymiteetti, kun hän istuu sisällä autossaan.
– Tavallaan voi ajatella, että auton suojakuoren takaa voi helpommin käyttäytyä huonosti kuin tilanteissa, joissa toisen ihmisen kohtaa kasvoista kasvoihin. Liikenteessä muista voi tulla persoonattomia ja ihminen voi kokea kohdistavansa toimintansa vain muihin autoihin – ei eläviin ihmisiin.

> **On vaikea kuvitella, että arkielämän tilanteissa normaalisti käyttäytyvä ihminen ryhtyisi raivoajaksi vain auton ratissa.**

Autolla tilanteista pääsee myös nopeammin poistumaan kuin arkielämän kasvokkain tapahtuvasta kanssakäymisestä. Liikenteessä huonosti kohdellulla osapuolella ei myöskään ole mahdollisuutta puolustautua. On helppo kiilata ja kiihdyttää pois, kertoo Sirkku Laapotti.

Tunteiden hallinnan puute voi johtaa liikenneonnettomuuteen

Jos ihmisellä on ongelmia omien tunteidensa säätelyssä tai yleisemminkin itsensä hallinnassa, voi se alentaa kynnystä joutua liikenneonnettomuuteen. Myös liian korkeat tilannenopeudet, päihteiden käyttö tai huomion kiinnittyminen älypuhelimeen altistaa onnettomuuksille.

Tyypillistä liikenneonnettomuuksissa on kuitenkin kuljettajan epäonnistuminen. Tilanteen puutteellinen havainnointi tai arviointivirhe ovat usein liikenneonnettomuuden välittömiä syitä. Kuljettaja saattaa olla vaikka niin ajatuksissaan, että tilanteet liikenteessä menevät vain ohitse. Tarkkaavaisuus onkin paras keino välttää liikenneonnettomuuteen joutumista. Usein on niin, että jos yksi tekee virheen, niin vastapuoli voi vielä pelastaa tilanteen omalla tarkkaavaisuudellaan ja reagoinnillaan, kertoo Laapotti.

Tunteet onnettomuustilanteessa

Liikennepsykologi Sirkku Laapotti kertoo, että on hyvin vaikea ennustaa, miten ihminen reagoi joutuessaan liikenneonnettomuuteen.

Joku toimii liikenneonnettomuudessa järkevästi ja järjestelmällisesti, kun taas toinen menee täysin toimintakyvyttömäksi ja pois tolaltaan. Tyypillisiä liikenneonnettomuutta seuraavia tunteita ovat pelko ja ahdistus. Voimakkaimmillaan reaktiona voi olla sokki ja muistin menettäminen.

Ihmisen reaktiot vaihtelevat paljon riippuen tilanteen vakavuudesta. Pelkästään liikenneonnettomuuden näkeminen voi olla traumatisoivaa. Liikenneonnettomuuksiin joudutaan kuitenkin niin harvoin, että meillä ei ole juuri kokemusta, miten itse reagoimme liikenneonnettomuustilanteissa.

Teknologia korjaamaan inhimillisyyttä

Autoilu on kehittynyt vuosikymmenien kuluessa merkittävästi. Tiestön parantuminen ja autojen tekninen kehitys mahdollistaa, että ihmiset kokevat ajamisen usein niin helpoksi, että auton ratissa on mahdollista tehdä paljon muutakin kuin keskittyä ajamiseen.

Liikenneturvallisuuden parantaminen on hyvin monisyinen asia. Liikenneympäristöä voidaan muuttaa yhä turvallisemmaksi, autoilijoita voidaan valistaa ja kouluttaa ja myös tekniikka on merkittävässä asemassa liikenneturvallisuuden parantamisessa. Vireystila- ja kaistavahdit sekä törmäystutkat tulevat vielä kehittymään ja yleistymään. Tekniikka tukee yhä enemmän kuljettajaa selviytymään liikenteestä ilman onnettomuuksia, kertoo liikennepsykologi Sirkku Laapotti.

Kuva: ScanStock

TOIMINTAOHJEET LIIKENNEONNETTOMUUKSISSA

Kun saavut onnettomuuspaikalle, toimi näin:

1. Tee tilannearvio ja pyri selvittämään mitä on tapahtunut.
2. Selvitä onko loukkaantuneita, arvioi avun tarve.
3. Muista oma turvallisuutesi:
    - käytä heijastinta / heijastinliiviä
    - taskulamppua.
4. Tee hätäilmoitus, soita 112.
5. Estä lisäonnettomuudet, pelasta hengenvaarassa olevat.
    - Varoita muuta liikennettä: muista hätävilkut ja vie varoituskolmio riittävän etäälle.
    - Estä mahdollinen tulipalon syttyminen: katkaise ajoneuvon virta.
    - Tarvittaessa siirrä loukkaantuneet turvaan.
6. Aloita hätäensiaputoimet: Turvaa hengitys ja verenkierto.
7. Loukkaantuneella voi olla useita vammoja.

Anna muu ensiapu omien taitojesi mukaan.

Lähde: SPR, www.punainenristi.fi/ensiapuohjeet/toiminta-tapahtumapaikalla

Joka kymmenes itsemurha tehdään liikenteessä

Suomessa tehtiin vuonna 2014 yhteensä 789 itsemurhaa. Itsemurhien ehkäisytyö on tuottanut tulosta, sillä määrä on laskenut vuodesta 2000 lähes kolmanneksen. Miehet tekevät noin 75 prosenttia itsemurhista. Määrän vähenemistä on tapahtunut yhtä lailla niin miehillä kuin naisilla. Noin 10 prosenttia itsemurhista tapahtuu tie- ja raideliikenteessä.

Teksti: Sami Liukkonen

Liikenteessä tapahtuvissa itsemurhissa kuolee vuosittain noin 70 henkeä. Liikenteen itsemurhista noin kaksi kolmasosaa tapahtuu raideliikenteessä ja yksi kolmasosa tieliikenteessä. Yleisestä itsemurhien vähentymisestä huolimatta liikenteessä tapahtuvien itsemurhien määrässä ei ole tapahtunut vähenemistä 2000-luvun aikana.

Raideliikenteessä tapahtuneet itsemurhat ovat olleet hienoisessa laskussa ja tieliikenteessä tapahtuneiden itsemurhien mää-

Kuva:Unsplash.com / Alexander Shustov

rä on sen sijaan noussut, selviää Trafin, liikenne- ja viestintäministeriön, Liikenneviraston ja Liikenneturvan syyskuussa 2016 julkaisemasta selvityksestä.

Kuljettaja tarvitsee tukea selviytymiseen

Vuoden 2014 joulukuussa raskaan tieliikenteen kuljettajat pysäyttivät ajoneuvonsa ja sytyttivät teiden varsille kynttilöitä. Tempauksella oli tarkoitus herättää huomiota lisääntyneisiin onnettomuuksiin, joissa henkilöauton kuljettaja ajaa raskaiden ajoneuvojen alle.

– Tällaisessa onnettomuudessa voi vammautua tai pahimmillaan menehtyä iso joukko täysin sivullisia ihmisiä. Onnettomuus voi olla hyvinkin traumatisoiva raskaan liikenteen kuljettajalle ja jäädä kuljettajan mieleen koko loppuelämän ajaksi, kertoo projektipäällikkö **Marena Kukkonen** Suomen Mielenterveysseurasta.

Projektipäällikkö Marene Kukkonen. Kuva: Sami Liukkonen.

Onnettomuuksiin ja kuljettajan selviytymiseen on varauduttu paremmin raideliikenteen puolella, jossa toimijoilla on ennalta sovittu toimintamalli allejääntitilanteiden hoitamiseen. Tieliikenteen puolella yrityksillä ei yleensä ole ennakkoon sovittuja prosesseja tilanteiden varalle, mutta etenkin suuremmissa yrityksissä tarve itsemurhaonnettomuuksiin liittyvään koulutukseen on tiedostettu, ilmenee syyskuussa julkaistusta selvityksestä.

Viestintäpäällikkö Heini Polamo Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry:stä. Kuva: Markku Polamo.

Vertaistuki auttaa onnettomuudesta selviämisessä

Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry:n ja Rahtarit ry:n vertaistukipuhelin on tarkoitettu raskaan liikenteen ammattilaisille ja heidän läheisilleen. Puhelimessa keskustellaan niin liikenneonnettomuuksista kuin taloushuolista, kertoo viestintäpäällikkö **Heini Polamo** SKAL:sta.

Vertaistukipuhelimessa vertaisina toimivat pääsääntöisesti raskaan liikenteen ammattilaiset eli etupäässä kuljetusyrittäjät ja kuljettajat.

– Joukossa on myös muutamia ammattilaisten perheenjäseniä, joilla on esimerkiksi sairaanhoidon koulutusta ja siten läheistä kosketuspintaa ammattiin. Henkilöistä suuri osa on saanut henkisen tuen valmennusta SKAL:n ja Rahtareiden tai SPR:n järjestämillä kursseilla, kertoo Polamo.

– Vertaistukipuhelimen vertaistuki ei ole vaihtoehto ammattimaiselle kriisiavulle, vaan sille rinnakkainen tuki, jota antavat maallikot. Esimerkiksi vakavan liikenneonnettomuuden jälkeen kannattaa joka tapauksessa olla yhteydessä oman kunnan terveydenhuoltoon tai työterveyshuoltoon. Kunnilla on velvollisuus tarjota kriisiapua vakavien onnettomuuksien uhreille, muistuttaa Polamo.

Raskaan liikenteen vertaistuen puhelinnumero on 020 345 888. Lisätietoa vertaistuesta: http://www.skal.fi/vertaistuki

KESKUSTELUTUKI VÄHENTÄÄ ITSEMURHIA

– Ei itsemurhan yrittämisessä ole välttämättä kyse halusta kuolla vaan äärimmäisen voimakkaasta psyykkisestä kivusta ja tuskasta, josta ihminen haluaa päästä eroon. Hän kuvittelee, että kipu jää pysyväksi olotilaksi, eikä siitä ole muuta poispääsyä, kertoo projektipäällikkö **Marena Kukkonen** Suomen Mielenterveysseuran SOS-kriisikeskuksesta.

Marena Kukkonen tietää mistä puhuu, sillä hän on työssään tavannut kymmeniä itsemurhaa yrittäneitä. Kukkonen vetää *Lyhyt interventio itsemurhaa yrittäneille* -projektia (LINITY), jonka tavoitteena on estää keskustelutuen avulla uusi itsemurhayritys. Mielenterveysseuran Suomeen tuoma yksilöllisen tuen malli on kehitetty Sveitsissä ja on tutkitusti tehokas.

Kukkosen työtoveri kriisityöntekijä **Harri Sihvola** on käyttänyt mallia jo useamman vuoden ajan.
– Tavoitteena on, että asiakas tulee vastaanotolle mahdollisimman pian itsemurhayrityksen jälkeen. Ensimmäisellä kerralla hän kertoo omin sanoin elämäntilanteestaan, jossa päätyi itsemurhayritykseen. Kertomus videoidaan ja seuraavalla tapaamiskerralla tallenne katsotaan yhdessä.

– Asiakas näkee videolla itsensä puhumassa ja voi tunnistaa yhteyden tapahtumiin, jotka johtivat itsemurhayritykseen. Keskustelun pohjalta voidaan laatia turvasuunnitelma, jolla pyritään estämään itsemurhayrityksen uusiutuminen ja tunnistamaan jatkossa mahdolliset vaaran merkit, kertoo Sihvola.

Keskustelutuen lisäksi tarvitaan runsaasti myös muita toimia itsemurhien määrän vähentämiseksi.
– Ennen kaikkea asiallinen tieto siitä, että itsemurhia on mahdollista estää ja että pahaan oloon ja masennukseen on saatavilla apua, on kaiken A ja O, kertoo Marena Kukkonen.

Minimissään itsemurhat aiheuttavat kansantaloudelle 200 miljoonan euron menetykset vuosittain. Joidenkin laskelmien mukaan menetykset voivat nousta jopa miljardiin euroon.
– Kyynisesti ajateltuna luulisi, että ainakin tämä herättäisi päättäjät. Itsemurhien ehkäisemiseen on kyllä keinoja. Tarvitaan lisää resursseja ja kunnon poikkihallinnollinen itsemurhien ehkäisystrategia. Myös elinympäristömme tulisi olla turvallinen liikkua ja aseiden, lääkkeiden sekä myrkkyjen ei tulisi olla liian helposti saatavilla. Myös päihteiden saatavuuteen tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota, kertoo Marena Kukkonen.

Lisätietoa Lyhyt interventio itsemurhaa yrittäneille -projektista: mielenterveysseura.fi/linity

> **Minimissään itsemurhat aiheuttavat kansantaloudelle 200 miljoonan euron menetykset vuosittain.**

ITSEMURHAT SUOMESSA

- Itsemurhaa yritetään Suomessa yli 10 000 kertaa vuodessa
- Vuonna 2014 tehtiin yhteensä 789 itsemurhaa
- Itsemurhariski on suurin aiemmin itsemurhaa yrittäneillä
- Aiempi yritys lisää itsemurhariskiä noin 60–100-kertaiseksi
- Itsemurhien ehkäisyssä vaikuttavimpia keinoja on jälkihoito itsemurhayrityksen jälkeen
- Uusi itsemurhayritys voidaan estää hakemalla ja saamalla ajoissa apua ja tukea

Rikokset, onnettomuudet ja niissä loukkaantuneet tieliikenteessä

Kuva: Sami Liukkonen

Teksti: Sami Liukkonen

Tieliikenneonnettomuuksien tilastot eivät kerro koko totuutta onnettomuuksista ja niissä loukkaantuneiden määristä. Kuolemaan johtaneet onnettomuudet näkyvät poliisin ylläpitämissä tilastoissa tarkasti. Sen sijaan esimerkiksi monet pyöräilijöiden onnettomuudet eivät näy tilastoissa lainkaan.

Tieliikenteen onnettomuusrekistereiden peittävyystutkimuksilla pyritään arvioimaan tieliikenteessä tapahtuneiden onnettomuuksien ja niissä loukkaantuneiden määriä tarkemmin. Viimeksi tällainen peittävyystutkimus on tehty vuonna 2012, jolloin selvitettiin vuoden 2011 onnettomuuksia. Tutkimus toteutettiin kaksivaiheisena kyselytutkimuksena, joka kohdistettiin satunnaisotannalla 41 661 henkilölle.

Vuoden 2011 peittävyystutkimuksen mukaan tieliikenneonnettomuuksissa oli osallisena kaikkiaan 223 000 henkilöä ja onnettomuuksissa loukkaantui 26 000 henkilöä. Peittävyystutkimuksen mukaan joka neljäs onnettomuudessa loukkaantunut arvioi loukkaantuneensa vakavasti eli hoito vaati vähintään kaksi vuorokautta sairaalahoitoa.

Kun peittävyystutkimuksen lukuja verrataan tieliikenneonnettomuustilastoihin, huomataan, että tilastojen peittävyys on loukkaantuneiden osalta vain 30 prosenttia. Parhaiten tilastot näyttävät pitävän paikkansa henkilöautossa loukkaantuneiden osalta ja puutteellisimmin polkupyöräilijöiden osalta. Muitakin eroja löytyy. Alle 18-vuotiaiden loukkaantumiset näkyvät tilastoissa useammin kuin yli 65-vuotiaiden. Myös vakavasti loukkaantuneet ovat lievästi loukkaantuneita useammin mukana tilastoissa.

Poliisi tilastoi tieliikenteessä tapahtuneet rikokset

Poliisin tilastot kertovat, että tieliikenteessä tapahtuneet rikokset ja rikkomukset ovat hienoisessa laskussa. Poliisin tietoon tuli liikennerikoksia vuonna 2010 kaikkiaan 154 070 kappaletta ja viime vuonna 128 732 kappaletta.

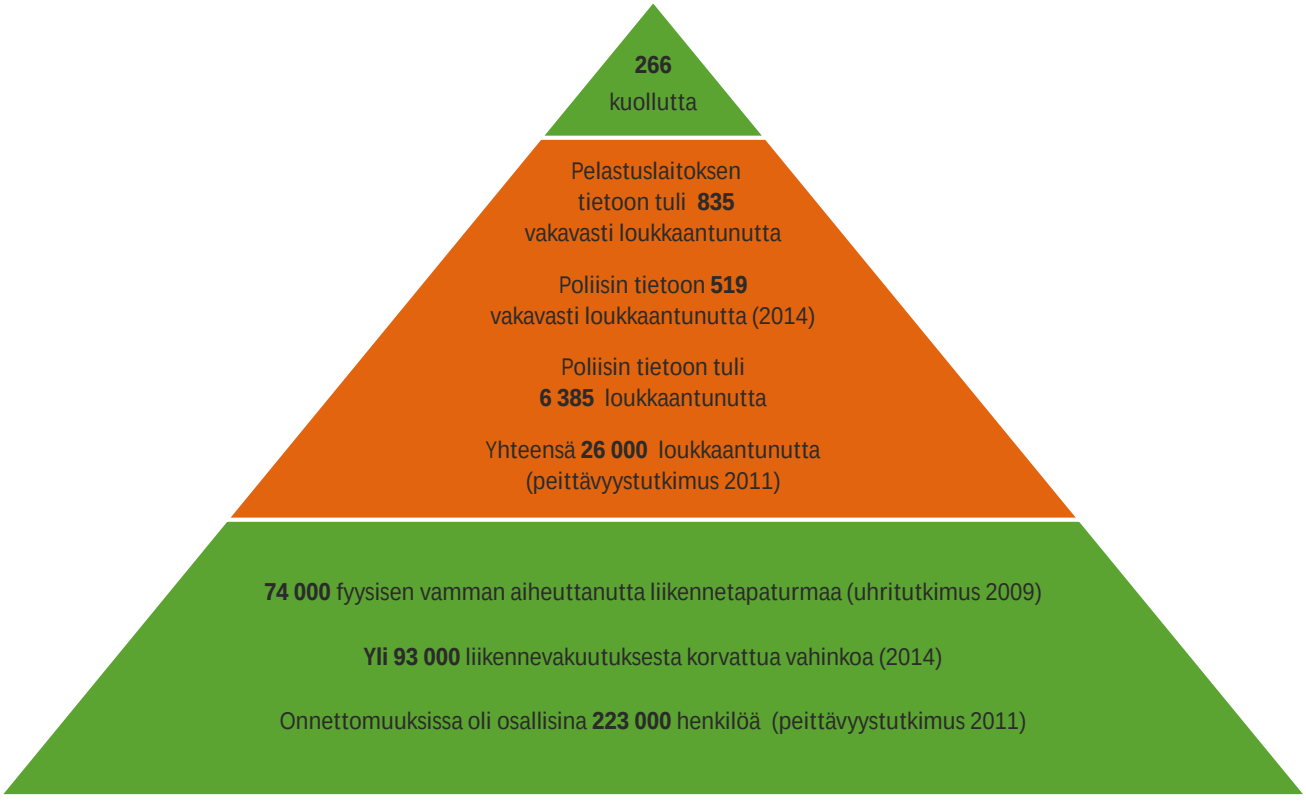
Myös liikennerikoksia lievemmin rangaistavien liikennerikkomusten määrä on poliisin tilaston mukaan laskusuunnassa. Liikennerikkomuksia tuli poliisin tietoon vuonna 2010 yli 400 000, kun 2015 lähes 320 000 kappaletta.

Liikenneturvallisuus parantunut

Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin Rikollisuustilanne 2015 -katsauksen mukaan liikenneturvallisuus on kokonaisuutena tarkasteltuna kuitenkin parantunut 1980–1990-luvuilla verrattuna 1970-lukuun. Liikenneturvallisuuden parantuminen on monen tekijän summa. Katsauksessa mainitaan syiksi muun muassa tehostettu liikenteen valvonta, nopeusrajoitukset, turvavyöpakko, ajovalojen käyttöpakko, autojen turvallisuuden ja tiestön parantuminen.

Katsauksen mukaan ajoneuvojen liian suuret nopeudet ovat liikennevahinkojen suurin yksittäinen syy. Liian suuret nopeudet johtavat onnettomuusalttiuden lisääntymisen lisäksi myös vakavimpien onnettomuuksien suhteellisen osuuden lisääntymiseen. Onnettomuuksien taustalla vaikuttaa yleensä kuitenkin riskien kasautuminen. Peräti 90 prosentissa onnettomuuksista on mukana inhimillisiä riskitekijöitä. Suurimmat onnettomuuksiin vaikuttavat riskitekijät liittyvät ajonopeuden lisäksi ajokuntoon (väsymys, rattijuopumus, ajoterveys) sekä turvalaitteiden käyttämättömyyteen (turvavyö, kypärä, heijastin).

Liikenneonnettomuudet ja uhrit 2015

Lähteet: Liikennevakuutuskeskus, THL - Kansallinen uhritutkimus, Tilastokeskus, Liikenneturva, Tieliikenteen onnettomuusrekistereiden peittävyystutkimus, 2015 ennakkotietoja

Välitä, muista – ennakoi
LIIKENNETURVA

Liikenneturva on koonnut kuvaan liikenneonnettomuudet ja uhrit vuonna 2015.

Yleisimmät liikennerikokset Suomessa 2010-2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Liikenneturvallisuuden vaarantaminen	100 914	102 909	93 814	91 430	88 286	84 052
Törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen	3 642	4 122	3 624	3 800	3 844	3 900
Rattijuopumus	9 801	9 954	8 714	8 905	9 215	9 757
Törkeä rattijuopumus	11 218	11 379	10 301	8 977	8 284	7 799
Kulkuneuvon luovuttaminen juopuneelle	1 364	1 417	1 087	997	835	770
Kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta	26 679	26 450	23 518	21 866	22 737	22 150
Liikennerikokset yhteensä	**154 070**	**156 703**	**141 514**	**136 360**	**133 562**	**128 732**

Lähde: Poliisin kirjaamat liikennerikokset. Taulukossa näkyvät poliisille ilmoitetut yleisimmät liikennerikokset. Liikennerikokset yhteensä -kohdassa ovat mukana myös harvinaisemmat liikennerikokset, joita ei ole eritelty oheisessa taulukossa.

Liikenneturvallisuuden parantuminen näkyy myös Liikenneturvan kesäkuussa julkaisemasta tilastokatsauksessa. Jalankulkijoiden liikennekuolemat ovat vähentyneet kolmanneksella ja loukkaantuneiden määrä neljänneksellä viimeisen kymmenen vuoden aikana. Viimeisen kolmen vuoden aikana on kuollut vuosittain keskimäärin 34 ja loukkaantunut 450 jalankulkijaa vuodessa.

Pitkäjänteisen liikenneturvallisuustyön ansiosta liikennekuolemien määrää on onnistuttu vähentämään tehokkaasti. Tieliikennekuolemia tapahtui enimmillään 1 156 kappaletta vuonna 1972. Vuonna 2015 tapahtui enää 266 tieliikennekuolemaa. Tähän on päästy parantamalla lainsäädäntöä, pitämällä yllä uskottavaa liikennevalvontaa, kehittämällä liikenneympäristön ja ajoneuvojen turvallisuutta sekä tiedotuksella ja valistuksella.

Rikosuhrimaksu vihdoin käyttöön

Rikoksentekijöiden maksettavaksi alettiin 1. joulukuuta 2016 lähtien määrätä rikosuhrimaksu, kun laki rikosuhrimaksusta tuli voimaan. Uusi maksujärjestelmä vahvistaa uhrien tukipalveluihin kohdennettavan valtionrahoituksen pohjaa.

Rikosuhrimaksun joutuu maksamaan henkilö, joka täysi-ikäisenä syyllistyy vankeusuhkaiseen rikokseen ja tuomitaan siitä rangaistukseen. Maksuvelvollisuus seuraa, vaikka kyseisessä tapauksessa päädyttäisiin sakkorangaistukseen tai rikoksella ei olisi uhria.

Rikosuhrimaksu on 40 euroa, jos teosta säädetty ankarin rangaistus on enintään kuusi kuukautta vankeutta, ja 80 eu-

roa, jos säädetty ankarin rangaistus on yli kuusi kuukautta vankeutta. Toisena maksuvelvollisten ryhmänä ovat oikeushenkilöt (yritykset tai yhteisöt), jotka tuomitaan yhteisösakkoon. Oikeushenkilölle määrättävän rikosuhrimaksun suuruus on aina 800 euroa.

Maksu määrätään automaattisesti

Rikosuhrimaksu määrätään samassa menettelyssä, jossa rikosasia käsitellään. Poliisi tai syyttäjä määrää rikosuhrimaksun sakon antamisen yhteydessä, tuomioistuin rangaistukseen tuomitessaan. Maksun määräämiseen ei liity harkintaa, vaan se määrätään viran puolesta suoraan rangaistusasteikon perusteella. Vain silloin maksua ei saa määrätä, jos se olisi suurempi kuin sakko. Poikkeus lisättiin lakiin eduskuntakäsittelyn yhteydessä.

Perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan se, että maksu määrätään rikoksentekijälle rangaistuksen automaattisena lisänä rikosprosessuaalisessa järjestyksessä, puoltaa maksun rinnastamista rikosoikeudellisiin lisäseuraamuksiin (PeVL 61/2014 vp). Koska maksu määrätään samassa menettelyssä kuin maksun perusteena olevasta rikoksesta määrättävä rangaistus, sääntely ei ole ongelmallinen *ne bis in idem* -kiellon kannalta (ei kahdesti samassa asiassa). Maksun oikeudelliseen luonteeseen viitaten lakivaliokunta on todennut, että sakkomenettelyssä tulisi tiedustella epäillyn suostumusta myös rikosuhrimaksuun (LaVM 32/2014). Suostumuksen puute johtaa asian siirtymiseen tuomioistuinmenettelyyn.

Mervi Sarimo, kuva: Hille Puusaari.

Painava yhteiskunnallinen tarve

Rikosuhrimaksujärjestelmässä on kyse kriminaalipoliittisen perusajatuksen viemisestä käytännön tasolle. Rikoksentekijän osallistaminen uhrien tukipalvelujen rahoittamiseen on uusi keino rikollisuudesta aiheutuvien haittojen ja kustannusten oikeudenmukaiseen jakamiseen.

Eduskunnan lakivaliokunta on pitänyt asiaa niin symbolisesti kuin taloudellisen vastuunjaon kannalta erittäin tärkeänä. Valiokunta korosti, että päävastuu tukipalveluiden järjestämisestä on julkisella vallalla, mutta rikosuhrimaksu on yksi lisäkeino turvata tarpeellisten tukipalveluiden saatavuus ja maksuttomuus. Suomea velvoittavat kansainväliset sitoumukset – EU:n uhridirektiivi ja Istanbulin sopimus – edellyttävät uhrien tukipalveluiden järjestämistä.

Lakivaliokunnassa on jo pitkään kannettu huolta riittävien voimavarojen kohdentamisesta uhrien tukipalveluihin. Rahoitusta on edellytetty järjestettäväksi kestävälle pohjalle toiminnan pitkäjänteiseksi suunnittelemiseksi ja tukipalveluiden tasapuoliseksi turvaamiseksi. Rikosuhrimaksua koskevaa hallituksen esitystä (HE 293/2014) käsiteltäessä sekä lakivaliokunta että perustuslakivaliokunta katsoivat asialla olevan painavaa yhteiskunnallista tarvetta.

Ongelmallisena pidettiin hallituksen esityksen yleisperusteluissa olevaa kohtaa, jonka mukaan jatkossa on huolehdittava rikosuhrimaksujen tuottojen pysymisestä niin suurena, että järjestelmä on kannattava ja että järjestelmän käyttöön ottamisen jälkeen rahamäärän kertymistä on seurattava. Perustuslakivaliokunnan mukaan fiskaaliset tavoitteet eivät ole hyväksyttäviä perusteita seuraamussääntelylle.

Mallia muista maista

Idea rikosuhrimaksusta ei ole uusi, vaan muiden maiden esimerkeistä suunniteltu Suomeen sopiva rahoitusmalli. Asiaa valmisteltiin osana kolmatta sisäisen turvallisuuden ohjelmaa, kolmen eri ministeriön Kansallinen rikosuhripolitiikka ja uhrien tukipalvelut -hanketta. Hanketta varten asetettu toimikunta ehdotti rikosuhrimaksun käyttöönottamista rikosuhripalveluiden uutena rahoituslähteenä, mutta erillisen rikosuhrirahaston perustamista ei pidetty perustuslain mukaisena.

Uhripoliittisen toimikunnan ehdotus rikosuhrimaksun käyttöönotosta vuodelta 2014 jatkui oikeusministeriössä lainvalmisteluhankkeena. Rikosuhrimaksua koskeva lainsäädäntö hyväksyttiin ja vahvistettiin jo keväällä 2015 (669-672/2015), mutta voimaantuloa on saatu odottaa pitkään. Voimaantulo kytkettiin ns. sakkomenettelylain voimaansaattamisen ajankohtaan, joka vahvistui vasta marraskuussa 2016. Lakien voimaantulon lykkäytyminen joulukuuhun 2016 johtui käytännössä tietojärjestelmien uudistuksista.

Rikosuhrimaksulla kerätyistä varoista on arvioitu kertyvän uhrien tukipalveluihin käytettäväksi noin 4,5 miljoonaa euroa vuodessa. Rahoitusta osoitetaan muun muassa Rikosuhripäivystyksen toimintaan sekä uuteen lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan uhrien Nollalinjaksi kutsuttavaan ympärivuorokautiseen tukipuhelimeen.

Mervi Sarimo
neuvotteleva virkamies
oikeusministeriö

Liikennevahinkolautakunnan tavoitteena vähentää käräjäoikeuden kuormitusta

Liikennevahinkolautkunta on valtioneuvoston 16.10. 2014 asettama riippumaton toimielin, minkä tehtävänä on antaa lausuntoja ja soveltamissuosituksia erilaisissa vahinkoasioissa, sekä tiedottaa toiminnastaan.

Teksti ja kuvat: Minna Korva-Perämäki

Vahinkolautakunnalta voi pyytää lausuntoa liikennevakuutustoimintaa harjoittava vakuutusyhtiö tai vakuutuslaitos, tuomioistuin tai vahinkoa kärsinyt vakuutuksenottaja tai muu korvaukseen oikeutettu.

Liikennevahinkolautakunnan toimintakauden 1.1.2015–31.12.2017 aikana puheenjohtajana toimii varatuomari **Kyösti Vihermaa**. Varapuheenjohtajina toimivat käräjätuomari **Sinikka Kurkinen**, varatuomari, lainsäädäntöjohtaja **Antti T. Leinonen** ja oikeustieteen lisensiaatti, varatuomari, hovioikeudenneuvos **Timo Ojala**.

Puheenjohtajien lisäksi liikennevahinkolautakunnan varsinaiseen jäsenistöön kuuluu yhdeksän lakimiestä, neljä lääkäriä ja neljä insinööriä, jotka edustavat eri aloja.

Liikennevahinkolautakunnan toimintaa valvoo Suomen Pankin yhteydessä toimiva Finanssivalvonta, mutta myös valtioneuvoston oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies voivat ottaa lautakunnan toimintaa koskevan kysymyksen käsiteltäväksi. Lautakunnan toiminta rahoitetaan liikennevakuutustoimintaa harjoittavilta yhtiöiltä ja Valtiokonttorilta perittävillä maksuilla.

Asiakkaalla oikeus lausuntoon

Liikennevahinkolautakunnan puheenjohtaja Vihermaa kertoo, että lautakunnan lakisääteisenä tehtävänä on antaa lausuntoja ja suosituksia liikenteessä aiheutuneiden henkilö- ja esinevahinkojen vakuutuskorvauksia koskevissa asioissa sekä liikenneonnettomuuksia koskevissa syyllisyys- ja vastuunjakokysymyksissä.

– Lautakunta on toimivaltainen käsittelemään kaikkia liikennevakuutuslain soveltamisalaan kuuluvia vahingonkorvausasioita. Lautakunnan antama lausunto on suositus, mihin ei voi hakea muutosta, eikä se sido tapahtuman osapuolia. Lausunto ei ole täytäntöönpanokelpoinen, eikä lausunnon pyytäminen vaikuta vahinkoa kärsineen oikeuteen saattaa korvausasiaansa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Lautakunnan toiminnan yhtenä tarkoituksena on kuitenkin vähentää käräjäoikeuden käsittelyyn menevien liikennevahinkojen korvauskysymyksiä koskevien riita-asioiden määrää, hän kuvailee.

Vihermaa kertoo, että liikennevahinkolautakunnan lausuntoa voi pyytää muun muassa silloin, jos vakuutusyhtiön antama päätös on vahinkoa kärsineen mielestä puutteellinen tai virheellinen.

– Liikennevahinkolautakuntaan tulee runsaasti käsiteltäväksi sellaisia riitatapauksia, missä vahinkoa kärsinyt on eri mieltä vakuutusyhtiön korvauspäätöksestä. Näitä on noin 2/3 kaikista lausuntoasioista. Yhtiöiden omia lausuntopyyntöjä on yhteensä 1/3 kaikista käsiteltävistä asioista. Nämä ovat etupäässä henkilövahinkoasioita, joista yhtiön on lain mukaan pyydettävä lausuntoa, mikäli kysymys on työkyvyttömyyden tai kuoleman perusteella maksettavasta jatkuvasta korvauksesta tai sen sijaan maksettavasta kertakaikkisesta pääoma-arvosta. Lausuntoa on pyydettävä myös pysyvän tai tilapäisen haitan korvauksista, jos vamma on vaikea, Vihermaa tiivistää.

Moniulotteiset haasteet

Liikennevahinkolautakunnan puheenjohtaja Vihermaa sanoo asioiden monitahoisuuden olevan heidän suurin haaste, samoin kuin käsittelyaikoihin liittyvät odotukset. Vuoden 2017 alussa voimaan

Liikennevahinkojen korvaamisessa henkilövahinkojen osalta ei ole merkitystä onko vahinko ollut seuraus liikennerikoksesta vai ei. Sama koskee esinevahinkojakin muutoin paitsi moottoriajoneuvon vaurioitumisen osalta.

tuleva uusi liikennevakuutuslaki on ajankohtainen koulutus- ja sopeuttamishaaste, vaikka uusi laki ei sisällä liikennevahinkojen korvaamista koskevia suuria muutoksia.

– Suuret yksilölliset erot tekevät työmme mielenkiintoiseksi, mutta myös vaikeaksi. Henkilövahingoissa keskeisiä ongelmia ovat erilaiset syy-yhteyskysymykset sekä ansionmenetyksen ja elatuksen menettämisen korvaamiseen liittyvät asiat. Haemme vastauksia moniulotteisiin kysymyksiin muun muassa vahinkoa kärsinyttä koskevasta lääketieteellisestä selvityksestä; sairauskertomuksista, lääkärintodistuksista ja kuvantamistutkimusten tulosteista. Tarvittaessa käytämme myös ulkopuolisia erityisasiantuntijoita.

Vihermaa lisää, että joissakin tilanteissa myös tuomioistuin voi pyytää lautakunnan lausuntoa korvausasian ollessa tuomioistuimen käsiteltävänä.

– Periaatteessa miltei jokainen liikennevahinko on seurausta jonkinasteisesta liikennerikoksesta, mutta me emme ole lainkaan tekemisissä käsiteltävien asioiden rikosoikeudellisen puolen kanssa, Vihermaa tiivistää lopuksi.

LIIKENNEVAHINKOLAUTAKUNTA LUKUINA

- Vuonna 2015 lautakunnalle saapui 2390 asiaa. Vuonna 2014 niitä oli 2521.
- Vuonna 2015 lautakunta antoi 2180 lausuntoa, jotka sisälsivät yhteensä 3225 erillistä korvauslajikohtaista ratkaisua.
- Vuoden 2015 aikana ratkaistuissa lausuntoasioissa lausunnonpyytäjänä oli noin 65 %:ssa tapauksista vahinkoa kärsinyt tai korvaukseen oikeutettu ja noin 35 %:ssa tapauksista vakuutuslaitos. Tuomioistuimen pyynnöstä annettiin 2 lausuntoa.
- Suurimman asiaryhmän muodostivat henkilövahinkoihin liittyvät korvauskysymykset. Käsitellyistä korvauskysymyksistä henkilövahinkojen osuus oli noin 80 % ja esinevahinkojen osuus noin 20 %. Henkilövahingoissa suurin korvauslajikohtainen asiaryhmä oli kipua ja särkyä tai muuta tilapäistä haittaa koskevat lausunnot (583 kappaletta). Esinevahingoissa suurin yksittäinen korvauskysymysryhmä oli korvausvastuun jakoa koskevat lausunnot (338 kappaletta).
- Vakuutuslaitokset jättivät vain kerran vuonna 2015 noudattamatta lautakunnan ratkaisusuositusta, jossa vahingon kärsineelle suositettiin korvauksen maksamista.
- Vuonna 2015 asioiden keskimääräinen käsittelyaika oli 174 päivää laskettuna lausuntopyynnön saapumisesta lausunnon postittamiseen (155 päivää vuonna 2014). Käsittelyaikaan sisältyy vastineen antamiselle varattu aika samaten kuin ulkopuolisilta asiantuntijoilta pyydetyn lausunnon odotus- ja tiedoksiantoaika.

Lähde: liikennevahinkolautakunta.fi

Tällä palstalla vastaavat juristit toimivat myös RIKUn vapaaehtoisina.

Jalankulkija kävelee päin punaista ja autoilija törmää häneen. Kumpi on syyllinen?

Tieliikenteessä noudatetaan luottamusperiaatetta. Periaatteen mukaan jokainen, joka toimii itse liikennesääntöjen mukaisesti, saa luottaa siihen, että myös muut toimivat vastaavalla tavalla, ellei ole päinvastaisia syitä olettaa muuta. Liikennesääntöjä noudattava autoilija voi siis lähteä siitä oletuksesta, että jalankulkija odottaa vihreän valon vaihtumista, eikä kävele päin punaisia. Luottamusperiaatetta ei kuitenkaan sovelleta tekijään, joka itse toimii liikennesääntöjen vastaisesti. Esimerkiksi ylinopeudella risteykseen ajava auto ei saa luottaa siihen, että jalankulkija noudattaa liikennevaloja.

Toisen tienkäyttäjän liikennesääntöjen mukaiseen toimintaan saa luottaa vain, jos käsillä ei ole syitä päinvastaiselle olettamukselle. Tällainen vastasyy voi olla esimerkiksi se, että toinen osapuoli on lapsi tai kuuluu kevyeen liikenteeseen. Korkeimman oikeuden käytännön mukaan autonkuljettaja, joka on havainnut lapsen tai pyöräilijän, ei saa luottaa siihen, että nämä toimivat liikennesääntöjen mukaisesti. Sen sijaan jos lasta ei ole havaittu ajoissa, autoilija ei ole rikkonut liikennesääntöjä eikä lapsen tulo tielle ole ollut autoilijan ennakoitavissa. Tällöin syyte on hylättävä.

Samaa ajatusmallia voidaan soveltaa myös punaisia päin kävelevän jalankulkijan ja autoilijan yhteentörmäykseen. Yleensä tarkkaavaisen ja nopeusrajoituksia noudattavan autoilijan pitäisi pystyä havaitsemaan punaisia päin kävelevä jalankulkija. Jos kuitenkin tilanne on yllättävä, eikä tämän takia jalankulkijaa ole voitu havaita ajoissa, ei törmäystä voida lukea autoilijan viaksi.

Anni Santanen
lakimies, OTM
www.jurinet.fi

Kuva: ScanStock

Mikä taho tutkii liikenteessä tapahtuneen kuolemaan johtaneen tapauksen?

Liikenteessä sattuneen kuolemantapauksen tutkinta suoritetaan yhteistoiminnassa esitutkintaa tai kuolemansyyntutkintaa suorittavan poliisin ja liikenneonnettomuuksien tutkintalautakunnan kanssa siinä laajuudessa kuin se on liikenneonnettomuuden tutkinnan kannalta tarkoituksenmukaista. Kuolonkolarit tutkitaan perin pohjin.

Liikenneonnettomuuksien tutkintalautakunnan jäsenet tekevät perusteellisen analyysin ajoneuvosta, liikennejäljistä ja uhrien vammoista. Osallisten elämäntilanne mielentilaa myöten selvitetään. Tutkijalautakunta laatii tutkintaselostuksen, joka sisältää mm. kuvauksen onnettomuuden kulusta, siihen johtaneista tekijöistä ja onnettomuuden seurauksista sekä tutkijalautakunnan ehdottamista turvallisuuden parannusehdotuksista. Tutkintaselostuksessa ei ilmaista onnettomuuden tai siinä osallisena olleiden henkilöiden tai ajoneuvojen tunnistetietoja. Valmistuttuaan tutkintaselostus on julkinen asiakirja.

Poliisi suorittaa usein kuolemansyyntutkinnan yhteistyössä lääkärin kanssa. Poliisin on suoritettava kuolemansyyn selvittämiseksi tutkinta, kun kuoleman ei tiedetä johtuneen sairaudesta tai kun vainaja ei viimeisen sairautensa aikana ole ollut lääkärin hoidossa tai kun kuoleman on aiheuttanut rikos, tapaturma, itsemurha, myrkytys, ammattitauti tai hoitotoimenpide - tai on aihetta epäillä tällaisen tapahtuneen. Kuolemansyyntutkinta on suoritettava myös kun kuolema muuten on tapahtunut yllättävästi.

Poliisin on toimitettava esitutkinta, kun on syytä epäillä, että rikos on tehty. Rikoksen esitutkinnassa poliisi selvittää onko tapahtunut rikos, sen teko-olosuhteet ja keitä asia koskee. Mikäli epäilty on menehtynyt liikenneonnettomuudessa, ketään ei voida asettaa syytteeseen ja asian esitutkinta voidaan sittemmin lopetetaan.

Miia Lavonen
lakimies, partneri
Lakiasiaintoimisto Lavoset Law Oy

Missä tilanteissa liikennerikoksen uhrilla on oikeus maksuttomaan oikeusapuun? Kattaako mahdollinen oikeusturvavakuutus liikennerikoksen uhriksi joutuneen avustajakulut?

Oikeusapulain mukaan liikennerikoksen uhrilla on oikeus saada oikeusapua, jos uhri tarvitsee asiantuntevaa apua oikeudellisessa asiassa, mutta ei taloudellisen asemansa takia pysty itse suorittamaan sen hoitamisesta aiheutuneita kuluja. Oikeusapua myönnetään ainoastaan yksityishenkilölle. Oikeusapu voi olla täysin maksutonta tai osittain maksullista riippuen uhrin tulotasosta ja muista taloudellisista oloista. Lisäksi huomioon otetaan useimmissa tapauksissa myös uhrin avio- tai avopuolison taloudellinen asema.

Mikäli liikennevahinko on aiheuttanut henkilö- ja/tai omaisuusvahinkoja, joiden korvaamista vaaditaan vastapuolelta/vakuutusyhtiöltä, on liikennerikoksen uhrille pääsääntöisesti myönnetty oikeusapua valtion varoista, mikäli edellytykset oikeusapuun ovat olemassa eli uhri ei taloudellisen asemansa takia pysty itse suorittamaan oikeudellisen asian hoitamisesta aiheutuneita kuluja.

Oikeusapua ei anneta, jos liikennerikoksen uhrilla on sellainen oikeusturvavakuutus, joka kattaa liikennerikoksen edellyttämät oikeudelliset toimenpiteet. Oikeusturvavakuutus on usein sisällytetty mm. kotivakuutukseen. Oikeusturvavakuutuksen käyttäminen on siis ensisijaista ja omasta vakuutusyhtiöstä kannattaakin selvittää omat vakuutusehdot ja oikeusturvan olemassaolo. Myös useimmissa ajoneuvovakuutuksissa oikeusturvavakuutus on sisällytetty vakuutukseen.

Yleensä oikeusturvavakuutus korvaa avustajan käytön, mutta vakuutusturvaa on myös voitu rajata monin tavoin. Rikosasioissa oikeusturvaetuus myönnetään rikoksen uhrille eli asianomistajalle pääsääntöisesti vain korvausvaatimusten ajamista varten. Liikennerikoksen uhrille saattaa syntyä oikeus vaatia korvauksia esim. kivusta ja särystä sekä muusta tilapäisestä haitasta, sairaanhoitokuluista, ansionmenetyksestä tai omaisuusvahingoista.

Kuva: ScanStock

Vaikka uhrilla olisi oikeusturvavakuutus, käyttövarojensa perusteella maksuttomaan oikeusapuun oikeutettu uhri voi saada oikeusapua vakuutuksen omavastuuosan maksamiseen. Lisäksi laajoissa liikennerikosasioissa oikeusapua voi saada tiettyjen edellytysten täyttyessä, mikäli oikeusturvavakuutuksen enimmäiskorvausmäärä ei riitä kaikkien kulujen kattamiseen.

Paula Pajula
OTK, VT
Lakiasiaintoimisto Pajula, Rosten & Lehmusvaara Oy

Hankikeli, auringonpaiste ja vitilumi - moottorikelkkailun ihannesää

Suomessa oli 31.12.2015 rekisteröitynä 142 589 moottorikelkkaa. Viime vuosina uusien moottorikelkkojen rekisteröintimäärä on vuosittain vaihdellut 3500–4000 välillä. Moottorikelkkailu on saanut jalansijan yhtenä liikkumismuotona Suomessa.

Kuvat: Markus Kunnari

Moottorikelkkojen kehitys on ollut huimaa. Kelkat alkoivat yleistyä 1950–1960-luvuilla ja muutos on ollut sen jälkeen suurta. Entisestä maa- ja metsätalouden apuvälineestä on tullut yhteiskunnassa tärkeä liikkumisväline monelle eri toimijalle. Siinä missä ennen kelkkaa käytettiin pöllien ja heinien ajoon maaseudulla, nyt se on moderni liikkumismuoto myös harrastusten ja turistien parissa.

Useat ammattiryhmät käyttävät moottorikelkkaa apuna työtehtävien hoidossa, kuten palo-ja pelastuslaitokset, poliisi, sähköyhtiöt ja rajavartiostot. Pohjoisessa moottorikelkka on suunnaton apu poromiehille ja kalastajille. Poroerotuksen alkaessa porojen ajaminen aitaukseen tapahtuu moottorikelkan avulla. Kelkka on välttämätön kulkuväline myös porojen talviruokinnan järjestämisessä. Porojen talviruokintapaikka voi olla erikseen tehty tarha tai se voi tapahtua ajamalla heiniä metsään, joka on kaukana asutuksesta. Usein postin kuljettaminen saaristoissa tapahtuu myös moottorikelkan avulla.

Kelkkailu ei kuulu jokamiehenoikeuksiin

Vuosikymmenien saatossa myös muutokset lainsäädännöllisesti ovat olleet isoja. Kelkkailu ei ole mikään jokamiehenoikeus liikkumismuotona, vaan sillä saa ajaa vain merkityillä reitillä ja jäällä. Maanomistajalta täytyy erikseen kysyä lupa, jos aikoo ajaa metsässä tai maanomistajan mailla. Lisäksi moottorikelkkailuun vaaditaan ajokortti.

Turvallisuuteen on kiinnitetty huomiota. Kelkkailussa kypärä on pakollinen ja tärkein varuste. Kypärä on oltava kaikilla, jotka ovat mukana kelkassa niin kuskilla, takana istujalla kuin reessä matkustajallakin.

Kehitystä on tapahtunut varusteissa. 1970-luvun aikoihin moottorikelkan kuskilla oli yllään lammasturkki ja karvahattu. Nyt moottorikelkkailuun kuuluvat upeat neonväriset kypärät, haala-

rit ja hanskat, jotka lisäävät kelkkailijoiden näkyvyyttä ja turvallisuutta. Myös rintapanssarit ovat lisääntyneet kelkkailijoiden varusteissa. Varusteita on kehitetty ja testattu aiempaa käyttäjäystävällisemmiksi.

Kelkkailu on tärkeää Pohjois-Suomen matkailulle

Pohjois-Suomessa moottorikelkkailu näyttäytyy talviaikaan isona osana harrastajien ja matkailun parissa. Pelkästään Rovaniemellä käy vuosittain noin 470 000 turistia, joista 60 prosenttia marras-maaliskuun aikana. Safarifirmat arvioivat, että Lapissa tapahtuu jopa 100 000–300 000 kelkkasafarilähtöä vuodessa.

Turvallisuuteen kiinnitetään erityistä huomiota kouluttamalla vuosittain sekä uusia että vanhoja safarioppaita. Koulutukseen kuuluu myös erilaisia harjoituksia, joissa harjoitellaan miten tulee toimia, jos jotain odottamatonta tapahtuu. Liikennekulttuuriin on tullut muutoksia, kun maantien ylittäville osuuksille on rakennettu alikulkupaikkoja. Myös kelkkoja on kehitetty siten, että nopeudet eivät pääse nousemaan yli sallitun nopeusrajoituksen.

Kaikesta huolimatta onnettomuuksia kuitenkin tapahtuu. Turistin on niin mukava jäädä kelkkareitille katsomaan tykkylumisia puita, ohikiitäviä poroja tai taivaalla siintävää kaunista aurinkoa. Kelkka on raskas ja vaikeasti hallittava, jos kelkkailijana on ensikertalainen. Yllättävissä tilanteissa kelkkailija ei ehkä hallitsekaan kelkan ohjaamista. Näin vaaranpaikka voi olla lähellä tai tilanne voi johtaa jopa onnettomuuteen.

Rikosuhripäivystys tukena moottorikelkkailussa

RIKU on ollut kehittämässä matkailun turvallisuutta Lapissa jo vuodesta 2009 lähtien. RIKU on kouluttanut matkailun parissa työskenteleviä kuten safarioppaita, safarifirmoja, toisen asteen opiskelijoita ja hotellien henkilökuntaa. Koulutuksissa käydään läpi muun muassa toimintaohjeita tilanteisiin, joissa kohtaa onnettomuuteen tai rikoksen uhriksi joutuneen henkilön.

Lisäksi RIKU on kouluttanut Matkailun turvallisuuspassin (MaTuPa) opiskelijoita sekä toiminut usean vuoden ajan mukana Lapin ammattikorkeakoulun erilaisissa turvallisuushankkeissa. Koulutuksissa on käyty läpi, miten RIKU voi olla mukana tukemassa, ohjaamassa ja neuvomassa onnettomuuden uhreja.

Rikosuhripäivystys on tehnyt myös hotellikansioesitteen oikeusministeriön rahoituksella. Esitteessä kerrotaan RIKUn palveluista Suomessa ja esitteen toisella puolella on ulkomaisille matkailijoille yhteystiedot rikosuhrityön eurooppalaisen kattojärjestön Victim Support Europen (VSE) jäsenjärjestöihin. RIKUn kautta on mahdollista ohjata onnettomuuteen joutuneet turistit heidän oman maansa tukipalveluiden pariin. Jäsenjärjestöjä on jo 26 maassa.

Viime vuosina Lapissa RIKU on ollut mukana auttamassa ja tarjoamassa tukea esitutkintaan johtaneissa moottorikelkkaonnettomuuksissa. Onnettomuustilanteissa on erittäin tärkeä huolehtia turisteista ja tehdä laadukasta yhteistyötä safarifirmojen kanssa.

Päivi Alanne-Kunnari
RIKU Lapin aluejohtaja

Päivi Alanne-Kunnari on itse innokas kelkkailija ja on vuosien myötä oppinut kokemuksen kautta, mitä on turvallinen kelkkailukulttuuri, miten asiakkaat hoidetaan laadukkaasti onnettomuushetkellä ja miten palveluiden jatkumo toimii parhaalla tavalla asiakkaan tukena. Koskaan ei pidä vähätellä kelkkailuun liittyviä turvallisuusasioita, muistuttaa Päivi Alanne-Kunnari.

POLIISIN ERILAISET LIIKKUMISVÄLINEET

Poliisi liikkuu siellä missä muutkin. Näiden liikkumismuotojen lisäksi poliisin voi kohdata liikkumassa ainakin pyörällä, hevosella ja Segwayllä.

Kuvat: Poliisi, Mika Hakkarainen ja Sami Hätönen

POLIISI

LU 609
POLIS
112

LU 609
LU609
POLIISI
112
POLIISI

LU645
LU 645
112
POLIISI

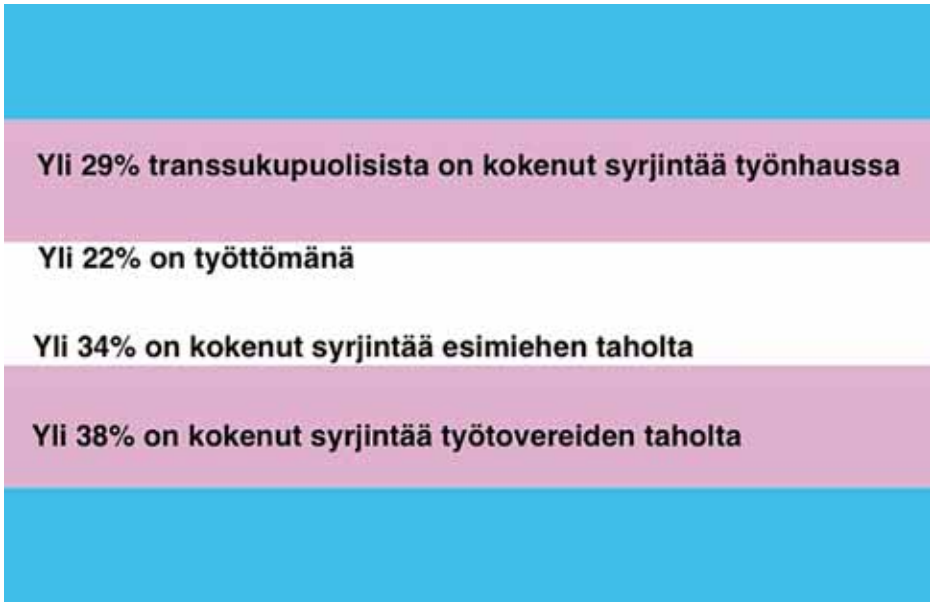
Sukupuolen moninaisuus näkyväksi työelämässä

Tasa-arvolaki muuttui vuoden 2015 alusta siten, että mukaan kirjattiin kielto syrjinnästä sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella. Tämä tarkoittaa, että esimerkiksi transsukupuolisuus tai kaikenlainen totutuista normeista poikkeava sukupuolen ilmaiseminen ei saa olla este tasavertaiselle kohtelulle yhteiskunnassa.

Asia koskee siten merkittävästi myös työelämää. Vuoden 2016 alussa tehtiin Sukupuolen moninaisuus työpaikoilla -kysely, jossa kartoitettiin muiden kuin cis-sukupuolisten kokemuksia työelämässä viimeisen kymmenen vuoden aikana. Cis-sukupuolisella tarkoitetaan henkilöä, joka kokee syntymässä määritetyn sukupuolen itselleen mielekkääksi. Kyselyn toteuttivat Dreamwear Club ry, Trasek ry, Transtukipiste, Setan transpoliittinen toimikunta ja tasa-arvovaltuutetun toimisto. Kyselyyn vastasi 114 henkilöä.

Syrjintä voi ilmetä eristämisenä ja syyllistämisenä

Jotkut syrjimisen tavat esimiesten ja kollegoiden tahoilta olivat poikkeuksellisen törkeitä. Esimies oli saattanut yrittää erottaa työntekijän ja alentaa tämän palkkaa transasian tullessa esiin. Esimies oli myös saattanut todeta korjaushoitoihin tarvittavia sairauslomia anoessa, että ”se ei nyt käy” vedoten siihen, että oli töitä tehtävänä. Työtodistuksen saanti oikeilla henkilötiedoilla oli saattanut olla hankalaa, ja joissain tapauksissa vastaaja oli kokenut sen olleen tahallista asioiden hankaloittamista. Esimieheltä oli koettu myös asiatonta vitsailua ja kiusaantuneisuutta.

Esimiehiin verrattuna kollegoiden syrjintä näyttäytyi enemmän sosiaalisissa tilanteissa, mikä selittynee sillä, että kollegoiden kanssa ollaan yleensä tekemisissä päivittäin toisin kuin esimiehen. Kollegat olivat saattaneet kieltäytyä tulemasta samaan huoneeseen tai jättäytyivät pois palaverista, minkä jälkeen syrjittyä syytettiin töiden hoitamatta jättämisestä.

Yksi hämmentävimpiä syrjintäkokemuksia aineistossa oli, kun kollega oli kieltäytynyt hoitamasta työasiaa, koska ei tiennyt, oliko työtoveri nainen vai mies – sukupuolella ei työtehtävän kannalta ollut merkitystä. Myös syyllistämistä korjaushoitoihin liittyvistä sairauspoissaoloista ja naljailua koettiin.

Syrjintä voi olla myös tiedostamatonta

Työnhaussa transtausta aiheutti noin kolmannekselle ongelmia. Osa koki, että heillä oli siitä myös selkeää näyttöä. Työnhaussa syrjintää on hankala todistaa, sillä transtaustaisen henkilön palkkaamatta jättäminen voidaan perustella muilla näennäisillä syillä. Työnantaja ei välttämättä edes tiedosta transasian vaikuttavan syrjivästi työnhaussa.

Kyselyn aineisto myös osoitti, että sukupuolivähemmistöjen työttömyysprosentti on korkea verrattuna Suomen yleiseen työttömyysprosenttiin. Kyselyn mukaan sukupuolivähemmistöillä se on 22,8 prosenttia, kun se muuten Suomessa on noin kymmenen prosenttia.

Kyselyssä ilmeni kuitenkin myös positiivisia kokemuksia. Jotkut olivat kokeneet transtaustansa olevan jopa etu työnhaussa. Yhdessä tapauksessa esimies oli järjestänyt työt siten, että työntekijä pystyi sukupuolenkorjaushoitojen aikana olemaan aina palkallisella sairauslomalla. Oli myös hyviä kokemuksia siitä, miten nimen ja henkilötunnuksen muuttaminen henkilöstöhallinnon systeemissä sujui mutkitta, esimies otti uuden

Kuva: ScanStock / Aleksandr Strela

nimen käyttöön välittömästi tai kannusti asiakaspalvelutyötä tekevää työntekijäänsä kertomaan, jos asiakkailta tulisi asiatonta käytöstä.

Hiljaisuus voi olla myös positiivista

Kollegoiden suunnalta tuli myös positiivisia kokemuksia, kun uusi nimi otettiin heti käyttöön eikä sairauspoissaoloista udeltu. Myös niin sanottu hiljainen hyväksyntä – kollegat eivät varsinaisesti tukeneet mutta eivät syrjineetkään transprosessissa – koettiin positiiviseksi.

Jotkut vastaajista kokivat myös oman transsukupuolisuutensa etuna työssä. He sanoivat, että oman transsukupuolisuutensa kanssa he ymmärsivät työssään muita vastaavan identiteetin henkilöitä ja saivat sen mukaisia työtehtäviäkin. Koettiin myös, että uusi itsevarmuus antoi suuntaa paremmaksi työntekijäksi tulemiselle.

On ilahduttavaa lukea tapauksista, joissa sukupuoli-identiteetti tai sellainen sukupuolen ilmaiseminen, joka ei mahdu totuttuihin normeihin, koettiin työelämässä eduksi ja että siihen sai kannustusta myös esimieheltä ja kollegoilta.

Suuri osa kyselyyn vastanneista oli kuitenkin kokenut syrjintää. Positiiviset kokemukset kuitenkin osoittavat sen, että asialliset toimintatavat työpaikoilla sukupuolen moninaisuuden suhteen ovat mahdollisia. Onkin turha vedota ajatukseen, että esimerkiksi transsukupuolisen palkkaaminen tai hänen työelämänsä aikana sairauspoissaoloja vaativat hoidot olisivat tilannetta hankaloittavia.

Heli Yli-Räisänen
LHBTIQ-asioihin paneutunut toimittaja

Rikosuhridirektiivi ja uhrin kohtaaminen puhuttivat RIKU-seminaarissa

Yli 230 Rikosuhripäivystyksen vapaaehtoista, työntekijää ja sidosryhmien edustajaa kohtasivat kaksipäiväisessä RIKU-seminaarissa Helsingissä syys-lokakuun vaihteessa.

Teksti ja kuvat: Sami Liukkonen

Vuoden 2015 marraskuussa voimaan astunut EU:n rikosuhridirektiivin velvoite on otettu Suomessa tosissaan, totesi kansanedustaja **Sari Sarkomaa** seminaarin avauspuheessa.

– Kaikissa EU-maissa näin ei ole ja on vielä kymmenisen maata, joista vastaavanlaisia yleisiä tukipalveluita ei ole saatavissa. Vuonna 1994 perustetun RIKU:n myötä Suomeen tulivat niin sanotut yleiset rikoksen uhrien tukipalvelut, jotka on tarkoitettu kaikkien rikosten uhreille. Se oli tärkeä uudistus, muistutti Sarkomaa.

Eduskunta hyväksyi keväällä 2015 lain rikosuhrimaksusta ja järjestelmä otetaan joulukuussa käyttöön.

– Suurin osa maksuista tullaan perimään liikennerikoksista, joten on hyvä, että nyt myös liikennerikosten uhrien tukemista vahvistetaan, korosti kansanedustaja Sari Sarkomaa.

Erityiskiitoksen Sarkomaa osoitti puheenvuorossaan Rikosuhripäivystyksen vapaaehtoisille.

– Tekemänne työ on ollut ja on korvaamatonta. Se on myös tuonut toimintaan lisää inhimillisyyttä.

Uhrin ääni kuuluviin uhritutkimuksessa

Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston lainsäädäntöneuvos **Kirsi Pulkkinen** kävi läpi, miten rikosuhridirektiivi on aiheuttanut paljon muutoksia lainsäädäntöön sekä uhrien tukipalveluihin. Sitovana EU:n lainsäädäntönä se asettaa reunaehdot kansalliselle sääntelylle, ja varmistaa, että uhrin asema säilyy myös tulevaisuudessa.

Oikeusministeriön kriminaalipoliittisen osaston ylijohtaja **Arto Kujala** teki puheenvuorossaan aikamatkan rikosten uhrien asemaan viimeisen 25 vuoden aikana.

Rikosuhripäivystyksen toiminnanjohtaja Leena-Kaisa Åberg ja kansanedustaja Sari Sarkomaa.

Toiminnanjohtaja Leena-Kaisa Åberg, oikeusministeriön kriminaalipoliittisen osaston ylijohtaja Arto Kujala ja RIKU:n kehitysjohtaja Jaana Koivukangas.

Liikenneturvan toimitusjohtaja Anna-Liisa Tarvainen.

– Poliittisessa tahtotilassa on tapahtunut tänä aikana selkeä muutos. Nyt, kun on tehty muutokset rahoitukseen ja saatettu direktiivi voimaan, on panostettava etenkin toimintatapoihin, linjasi Kujala.

Arto Kujala kannusti tekemään aktiivista yhteistyötä järjestöjen, paikallisten viranomaisten ja oikeusaputoimistojen kesken, jotta heikommassa asemassa olevat, kuten rikoksen uhrit, saavat tarvitsemaansa tukea, neuvontaa, suojelua ja oikeudellista apua.
– Myös kansallisissa uhritutkimuksissa rikoksen uhrin näkökulma ja kokemus on saatava paremmin kuuluviin, vetosi Kujala.

Direktiivin myötä enemmän systemaattisuutta

Vakavat henkilöön kohdistuvat rikokset toiminnon johtaja, rikosylikomisario **Jonna Turunen** Helsingin poliisista kertoi, miten rikosuhridirektiivin myötä uhrin ohjaamisesta tukipalveluihin tulee systemaattisempaa ja tasapuolista kaikille rikoksen uhreille ympäri maata.

Uhrin suojelu on poliisin näkökulmasta kokonaisuus, jonka tulee vaikuttaa ensi kosketuksesta koko rikosprosessin ajan. Oleellista on, että uhri saa riittävää tietoa.
– Kiitos Rikosuhripäivystykselle, joka on auttanut ja kouluttanut poliisia tekemään tätä käytännössä. Uhrin ohjaamiseen tukipalveluihin on luotu niin toimivat ja helpot mallit, että niitä ei voi olla käyttämättä, kertoi Turunen.

Itä-Suomen syyttäjänviraston erikoissyyttäjä **Pia Mäenpää** muistutti, että asiakkaiden ohjautuminen direktiivin mukaisiin uhrien tukipalveluiden on periaatteessa hyvin yksinkertaista.
– Mitä paremmin poliisit ovat sisäistäneet tarjolla olevat tukipalvelut, niin sitä paremmin he osaavat kertoa olemassa olevista palveluista rikoksen uhreille. Jotta ohjaaminen tukipalveluihin saadaan automaatioksi, on opin upottava rakentaisiin ja muututtava säännönmukaiseksi. Tämä vaatii toistoa ja tasaista muistutusta, ja siinä RIKUlla on iso rooli, kertoi Pia Mäenpää.

Mäenpää muistutti myös, että direktiivin tarjoama suojelutarpeen arviointi saattaa synnyttää uhrissa liiallisia odotuksia ja pettymyksiä.
– Uhrin kanssa yhdessä tehtävässä arvioinnissa saatetaan merkitä ylös jotain uhrin kaipaamia suojelutarpeen näkökulmia. Lain mukaan kuitenkin vasta tuomistuin päättää uhrin tarvitsemat suojelutoimenpiteet. Näin uhri saattaa pettyä kovastikin, kun luullaan, että arvioinnissa kirjattu tarve oli lupaus suojelusta, kuvasi Mäenpää.

Liikennerikosissa syntyy suurin uhriryhmä

Liikenneturvan toimitusjohtaja **Anna-Liisa Tarvainen** muistutti seminaarissa, että liikenneturvallisuudesta huolehtiminen kuuluu ihan kaikille tienkäyttäjille. Tarvainen kävi lävitse Suomessa tapahtuvia rikoksia ja rikkomuksia tilastojen valossa.
– Tilastojen mukaan vuonna 2014 Suomessa tapahtui yhteensä 828 296 rikosta tai rikkomusta, joista liikenteessä tapahtui peräti 55 prosenttia. Kaikista rikoksista ja rikkomuksista 2 prosenttia oli rattijuopumuksia, 14 prosenttia muita rikoslakiin perustuvia liikennerikoksia ja 39 prosenttia vähäisempiä liikennerikkomuksia, kertasi Tarvainen.

Liikenneturvan toimitusjohtaja Anna-Liisa Tarvainen muistutti myös siitä, että liikennerikoksen uhrin asema poikkeaa muiden uhrien tilanteesta, koska rikoksesta aiheutuneet korvaukset maksaa yleensä vastapuolen vakuutusyhtiö.

Voimaa vapaaehtoistyöstä

Rikosuhripäivystyksen seminaarin toisena päivänä paneuduttiin RIKUn oman toiminnan, kuten hankkeiden ja erilaisten vapaaehtoistyön muotojen sisältöihin. Vapaaehtoiset työntekijät ovat RIKUn toiminnan kulmakivi.

Vapaaehtoisten näkemyksiä kuultiin ”Voimaa vapaaehtoistyöstä” -paneelissa. Paneelin juontaja toimi RIKUn tiedottaja **Sami Liukkonen**. Keskustelijoina olivat eri puolilta Suomea saapuneet vapaaehtoistyöntekijät chat-toiminnasta, Auttavasta puhelimesta, Visitor-toiminnasta tuomioistuimessa, tukihenkilötoiminnasta sekä Juristin puhelinneuvonnasta.

RIKUn vapaaehtoiset voivat osallistua erilaisiin vapaaehtoistyön muotoihin, jotka poikkeavat toisistaan esimerkiksi palvelun anonyymiuden suhteen. Kaikissa muodoissa työn ydintä on kuitenkin apua tarvitsevan kohtaaminen, vaikka kohtaamisen tavat ovatkin erilaisia. Kaikissa muodoissa korostui ajatus siitä, että vapaaehtoisen työ alkaa aina ensin kuuntelemalla sitä, mitä asiakas haluaa itse kertoa.

Yhteyttä anonyymisti tai kasvokkain

Juristin puhelinneuvonnassa ja Auttavassa puhelimessa kynnys yhteydenottoon on erityisen matala sen anonyymiyden vuoksi. Chat-keskustelun voi aloittaa vaikka työmatkalla linja-autossa älypuhelimella. Mahdollisuus ottaa yhteyttä nimettömänä on asiakkaalle tärkeää, jotta hän voi lähestyä auttavaa tahoa ilman henkilöitymistä. Osa tuen tarvitsijoista haluaa kysyä ja keskustella ilman tunnistetietoja.

Tukihenkilötoiminnassa ja tuomioistuimessa tapahtuvassa Visitor-toiminnassa tärkeää on kasvokkain kohtaava läsnäolo. Usein tuen tarvitsijan kokemus esimerkiksi rikoksen uhriksi joutumisesta on ainutlaatuista. Tällöin läsnä oleva tuki ja neuvonta voivat tuottaa hyvinkin merkityksellistä apua. Tukihenkilötyössä annettava tuki on toisinaan pidempää rinnalla kulkevaa prosessia, kun taas tuomioistuin-Visitorissa se on nopeatahtista ja päivystyksellistä.

Palaute on tärkeää

Kaikissa muodoissa vapaaehtoiset ovat kokeneet saavansa palautetta työstään. Toisinaan nopeatahtisemmassa tukityössä asiakkaan palaute saadusta neuvosta tulee heti. Monet kiittävät suoraan. Kasvokkain tehtävässä työssä asiakkaan kuuntelun tuottaman helpotuksen voi itse nähdä, ja erityisesti sen näkee prosessin edetessä sekä asiakkaan kokonaistilanteen helpotuttua.

Vapaaehtoistyöntekijät täyttävät tukisuhteidensa jälkeen itsearviointilomakkeen, joka on auttanut huomaamaan konkreettisemmin sitä, mitä on työssään saanut aikaan. Vapaaehtoisten työhönsä saama konkreettinen työntekijöiden antama tuki ja saadut työnohjaukset koettiin erityisen tärkeinä. Yleisesti ottaen RIKUn saama asiakaspalaute on vuosittain korkeatasoista ja kiitettävää.

Kenelle kerron

Paneelissa keskusteltiin myös vapaaehtoisuuden näkyvyydestä ja julkisuudesta. RIKUn vapaaehtoiset toimivat työtehtävissään anonyymisti tai etunimellään. Mutta omissa verkostoissa RIKUlaisuus on yleensä tullut esille ja kaikki panelistit ovat kertoneet joillekin omasta vapaaehtoistyöstään.

Monet olivat kokeneet, että tietoisuus RIKUn olemassa olevista palveluista ei ole ollut verkostoissa vahvaa. Vapaaehtoiset ovatkin halunneet toisinaan tiedottaa RIKUsta verkostoissaan enemmän, koska kokevat omasta vapaaehtoisuudestaan sekä RIKUn tekemästä työstä uhrien, uhrien läheisten ja todistajien kanssa ylpeyttä. Esille nousi kokemus siitä, että kun tutustuu RIKUn toimintaan paremmin, siitä usein kiinnostuu. RIKUn vapaaehtoistyöhön mukaan tuleminen on koettu helppona, koska myös työn ohella tehtäviä työmuotoja on olemassa.

RIKUssa toimivat vapaaehtoiset ovat usein vahvasti sitoutuneita. Tästä ollaan RIKUssa ylpeitä ja kiitollisia. RIKUlle kaikki erilaiset vapaaehtoistyön muodot ovat yhtä tärkeitä ja kaikkien kehittämiseen sekä laajentamiseen halutaan tulevaisuudessa panostaa.

Jenni Lehtonen
RIKUn Etelä-Suomen aluejohtaja

Rauhallista joulua
ja onnea vuoteen
2017!

RIKU
RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

Direktiivikoulutuksia yhteistyössä poliisin kanssa

RIKUn aluejohtaja Jenni Lehtonen ja rikosylikomisario Jonna Turunen kouluttivat lokakuussa Helsingin poliisia rikosuhridirektiivistä

Viime vuoden marraskuussa voimaan tulleen rikosuhridirektiivin mukaisesti jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että uhrilla on tarpeidensa mukaisesti mahdollisuus käyttää maksutta luottamuksellisia uhrien tukipalveluja ennen rikosoikeudellista menettelyä, sen kuluessa ja tarvittavan ajan sen jälkeen.

Rikosuhridirektiivin näkyminen poliisin esitutkinnassa on sen varmistamista, että rikosten uhrit tunnistetaan, että he saavat tietoa, tukea ja suojelua ja että he voivat osallistua rikosoikeudellisiin menettelyihin. Asianomistajalle tulee laajasti kertoa hänen oikeuksistaan.

Uhrien ohjaaminen tukipalveluihin on direktiivin myötä parantunut. Esitutkintalaki edellyttää aiempaa selvemmin, että tutkivat viranomaiset tiedustelevat asianomistajalta saako hänen yhteystietonsa välittää tukipalveluihin. Asiakkaan ohjaaminen RIKUun tuen saamiseksi on tehty hyvin yksinkertaiseksi.

Yhteistyöverkostojen kouluttaminen uhripalveluista ja niihin ohjaamisesta on RIKUn perustyötä. Lainsäädäntömuutokset ovat tuoneet erityisen mahdollisuuden kouluttaa poliisin henkilöstöä, jonka työhön nämä muutokset vaikuttavat. Etelä-Suomen aluetoimiston henkilöstö on käynyt kertomassa rikosuhridirektiivin tuomista muutoksista ja asiakkaiden ohjaamisesta tukipalveluihin kahdeksalla eri poliisitalolla. Esimerkiksi Kaakkois-Suomen poliisitaloilla Kouvolassa ja Kotkassa RIKUn osuus on ollut yhdistettynä sakkomenettelylain koulutustilaisuuksiin ja Helsingin poliisissa järjestettiin henkilöstölle yhteiskoulutuksia direktiivikäytännöistä sekä uhripalveluihin ohjaamisesta.

Direktiivin tuomien muutosten vaatimat käytänteet, ja erityisesti asianomistajan erityisen suojelutarpeen tunnistaminen, ovat vielä eri poliisitaloilla työn alla. RIKU on tulevaisuudessakin yhteistyökumppanina luomassa hyviä käytäntöjä. Uhrilla on oikeus osallistua rikosoikeudelliseen menettelyyn ja me RIKUssa teemme työtä näiden oikeuksien edistämiseksi.

Jenni Lehtonen
RIKUn Etelä-Suomen aluejohtaja

Viharikokset kasvussa

Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2015 -katsaus julkaistiin sisäministeriön Good Practise Plus -hankkeen seminaarissa Poliisiammattikorkeakoululla Tampereella 9. marraskuuta. Katsausta esitteli Poliisihallituksen poliisitarkastaja **Måns Enqvist**.

Poliisi luokittelee työssään erityyppisiä rikoksia. Yhtenä luokitteluperusteena on ”viharikos”. Kysymys on tapahtuneen rikoksen taustalla vaikuttavien erilaisten identiteetteihin liittyvien vihamotiivien huomioimisesta.

Katsauksen tunnistamista 1250 viharikosilmoituksesta keskimäärin 18 % ilmoituksessa poliisi oli tunnistanut ja luokitellut viharikoksen. Viharikosluokittelun käyttöaste vaihtelee poliisilaitoksittain.

Vuonna 2015 rikosilmoituksia tehtiin viharikosluokittelulla noin 1250 kappaletta. Vuonna 2014 luku oli noin 800. Suurin määrä ilmoituksia poliisilaitosta-

Poliisihallituksen poliisitarkastaja Måns Enqvist kertoi viharikosten määrän kasvusta 9.11. Poliisiammattikorkeakoululla järjestetyssä seminaarissa

solla tarkasteltuna tehtiin Helsingissä ja Itä-Suomessa.

Viharikosten suurin kasvava syy on ollut etninen tai kansallinen tausta, jotka muodostivat 79 % tapauksista. Näiden niin sanottujen rasististen motiivien rikostyyppeinä korostuvat pahoinpitelyrikokset (37 %), kunnianloukkaukset (15 %) ja laiton uhkaaminen (14 %). Vammaisuus viharikoksen syynä on selkeästi noussut vuodesta 2014.

Puolen vuoden tarkastelu osoitti, että viharikosepäilyistä 51 % etenee syyteharkintaan. Annettujen mahdollisten tuomioiden määrä ei ollut tässä kohtaa tiedossa.

RIKUn aluejohtaja **Katariina Westman** mainitsi seminaarin puheenvuorossaan viharikosten osalta ”me muut”, jotka arjessa ohitamme, myös huomaamatta, näkyvää vihaa kohtaavia. ”Me muut” emme osaa reagoida, koska emme ymmärrä aina sitä, jota emme ole tunnistaneet itse kokevamme. Tulisi kuitenkin tunnistaa, ottaa vakavasti ja kohdata, opetella tiedostamaan. Uhreilla on oikeus turvallisuuteen, tukeen ja neuvoihin.

Jenni Lehtonen
RIKUn Etelä-Suomen aluejohtaja

MIKÄ ON VIHARIKOS?

Viharikos on rikos, jonka motiivina on tekijän ennakkoluulo tai viha jotakin kansanryhmää kohtaan. Tehty rikos on useimmiten pahoinpitely, kunnianloukkaus, laiton uhkaaminen tai vahingonteko. Rikoslain mukaan rangaistusta kovennetaan, jos teon vaikuttimena on ollut uhrin rotu, ihonväri, syntyperä, kansallinen tai etninen alkuperä, uskonto tai vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen tai vammaisuus. Riittää, että tekijä olettaa uhrin kuuluvan tällaiseen ryhmään. Myös syrjintä ja kiihottaminen kansanryhmää vastaan ovat tyypillisiä viharikoksia.

Esite viharikoksista saatavilla 11 kielelle
Ihmisoikeusliitto ja Rikosuhripäivystys yhdessä sisäministeriön kanssa ovat kääntäneet Ihmisoikeusliiton aiemmin tekemän viharikosesitteen. Esitettä on nyt saatavilla 11 kielellä: arabia, dari, englanti, kiina, kurdi, pohjoissaame, ranska, ruotsi, somali, suomi, venäjä. Esitettä voi tilata RIKUsta: ira.johnsson@riku.fi.

Esitteen yksi tarkoitus on kannustaa rikoksen uhria tai todistajia ilmoittamaan viharikoksista poliisille. Vain siten poliisi voi viedä tapauksia eteenpäin, uhri saada oikeutta ja tekijä joutua vastuuseen teoistaan. Rikosuhripäivystyksestä saa neuvontaa ja tukea prosessin käynnistämisessä ja asian käsittelemisessä.

Rikosuhripäivystys Turussa jo 20 vuotta

Toiminnanohjaaja Sirkku Opacic esittelemässä kollaasia vuoden 2016 toiminnasta.

Teksti ja kuvat: Sami Liukkonen

Jo 20 vuoden ajan on rikoksen uhreilla, heidän läheisillään tai rikosasiassa todistavilla ollut Turussa mahdollisuus neuvontaan ja tukeen Rikosuhripäivystyksessä. Rikosuhripäivystyksen Lounais-Suomen aluejohtaja **Tiina Rantanen** kertoo, että poliisiyhteistyö on tiivistynyt uhridirektiivin myötä ja verkostotyön merkitys on muutenkin kasvanut.

Turun Rikosuhripäivystystä juhlistettiin RIKU-leivoksilla. Oikealla aluejohtaja Tiina Rantanen ja Måns Enqvist Poliisihallituksesta.

Rikosuhripäivystyksen Turun palvelupisteen uusia tiloja ja 20-vuotista toimintaa juhlistettiin torstaina 10.11.2016. Päivän aikana uusiin tiloihin kävi tutustumassa kymmenittäin yhteistyökumppaneita ja RIKUn muita ystäviä. RIKUn toiminta ja sen laajuus oli hyvin esillä päivässä. Toiminnanohjaaja **Leila Taipaleen** eri vuosilta koostamista kollaaseista kävi konkreettisesti esille, miten laajaa ja monipuolista toiminta on ollut kahden vuosikymmenen aikana.

Myös Turun vapaaehtoisia olivat mukana päivässä tapaamassa yhteistyökumppaneita, keittämässä kahvia ja auttamassa muuten järjestelyissä.

Turun palvelupisteessä työskentelevät aluejohtaja Tiina Rantanen sekä toiminnanohjaajat Leila Taipale ja **Sirkku Opacic**. Palvelua saa meiltä nyt myös ruotsiksi, kertoo Tiina Rantanen.

RIKOKSEN UHRIN ASEMA JA PALVELUT ESIIN KUNTAVAALEISSA

Rikosuhripäivystys nostaa ensi kevään kuntavaaleissa esiin rikosuhripalveluiden saatavuuden koko maassa sekä paikallisten matalan kynnyksen kriisipalveluiden turvaamisen sote-uudistuksessa.

Rikosuhripäivystyksen toiminnanjohtaja **Leena-Kaisa Åberg** muistuttaa, että rikosuhridirektiivin kansallisen toimeenpanon mukaan yleiset rikosuhripalvelut tuottaa Rikosuhripäivystys.
– Kunnan työntekijöillä on suuri ja merkittävä rooli rikosten uhrien ohjaamisessa tukipalveluihin. Kuka tahansa kunnan työntekijä voi kohdata rikoksen uhri, joten kuntien on lisättävä työntekijöiden tietoisuutta tarjolla olevista rikosten uhreille tarkoitetuista palveluista, kertoo Åberg.

Käynnissä oleva sote-uudistus on herättänyt huolta kansalaisjärjestöjen matalan kynnyksen kriisipalveluiden tulevaisuudesta.
– Kuntavaalit tarjoavat hyvän tilaisuuden käydä paikallista keskustelua kansalaisjärjestöjen tarjoamien palveluiden roolista kunnassa. Toivottavasti järjestöväki on kuntavaalien alla aktiivisesti muistuttamassa tulevia päättäjiä, että toimivista matalan kynnyksen palveluista kannattaa pitää huolta myös muuttuvassa sote-kentässä, muistuttaa Rikosuhripäivystyksen toiminnanjohtaja Leena-Kaisa Åberg.

Nollalinja aloittaa joulukuussa

Nollalinja on lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan auttava puhelin, joka aloittaa toimintansa 19.12.2016. Uhreille ja heidän läheisilleen tarkoitetun valtakunnallisen ja ympärivuorokautisen puhelinpalvelun numero on 0800 005 005.

Uuden puhelinpalvelun käynnistyminen perustuu Istanbulin sopimukseen. Suomi ratifioi Euroopan neuvoston sopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisystä ja torjumisesta 1.8.2015.

Valtionavustuksella rahoitettavan palvelun järjestämisvastuussa on Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL ja sen toteutuksesta huolehtii Setlementti Tampere ry. Yhdistys on RIKUlle erittäin tuttu, koska se toimii RIKUn Sisä-Suomen aluetoimiston koordinaatiojärjestönä.

Puhelut ovat maksuttomia, soittajan numero ei näy vastaajalle eivätkä puhelut myöskään näy soittajan puhelulaskussa. Palvelua annetaan suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

– Nollalinjalla työskentelee yksikönjohtaja ja 5 kokoaikaista ja yksi osa-aikainen kriisipäivystäjä. Päivystäjillä on vankkaa kokemusta kriisityöstä ja he ovat perehtyneet lähisuhdeväkivallan monisyiseen problematiikkaan, kertoo Nollalinjan yksikönjohtaja **Päivi Sinkkonen**.

THL:n tehtävänä on vastata puhelintekniikasta ja se seuraa puhelujen määrää, ajankohtaa sekä asiasisältöjä raportointilomakkeiden kautta. THL myös ohjeistaa toimintaa, järjestää koulutusta ja vastaa tiedottamisesta ja palvelun markkinoinnista. Nollalinjan varsinainen laaja tiedotuskampanja ajoittuu tammikuulle 2017.
Ensimmäisen toimintavuoden tavoitteeksi on asetettu 10 000 puhelua vuodessa. Päivi Sinkkonen arvioi, että tämä luku toiminee tavoitteena toimintaa kehitettäessä myös tulevaisuudessa.

Soittaminen Rikosuhripäivystyksen uusiin numeroihin on maksutonta

Joulukuun alussa Rikosuhripäivystyksen Auttavan puhelimen ja Juristin puhelinneuvonnan numerot muuttuvat. Samalla numeroihin soittaminen muuttuu maksuttomaksi. Auttavan puhelimen uusi 116-alkuinen numero on niin sanottu yleiseurooppalainen rikoksen uhrien tukipalveluiden numero.

Se on käytössä jo useissa muissakin EU-maissa. EU on halunnut yhtenäistää joidenkin yhteiskunnallisesti merkittävien palveluiden numeroita, mikä lisää niiden tunnettavuutta. Tämä helpottaa myös matkailijaa, joka tarvitsee apua toisessa jäsenvaltiossa.

Uudet puhelinnumerot:
Auttava puhelin: 116 006
Juristin puhelinneuvonta: 0800 161 177

Auttava puhelin päivystää ma-ti klo 13–21 ja ke-pe klo 17–21. Se tarjoaa rikoksen uhrille mahdollisuuden keskustella tehtävään valitun ja koulutetun vapaaehtoisen kanssa. Auttavan puhelimen päivystäjät ymmärtävät mitä rikoksen kohteeksi joutuminen voi merkitä. Puhelimeen voi soittaa myös nimettömänä.

Juristin puhelinneuvonta päivystää ma-to klo 17–19. Neuvonnassa rikoksen uhri saa mahdollisuuden tarkistaa lainmukaisia oikeuksiaan ja saada näihin asioihin liittyvää ohjausta. Puhelimeen vastaavat vapaaehtoiset tehtävään valitut juristit.

Kokkolon seudun palvelupisteen toiminnanohjaaja Satu Isorinne.

Satu Isorinne

Olen lähtöisin pienestä Lohtajan maalaispitäjästä, mutta muuttanut Kokkolaan jo parikymmentä vuotta sitten. Työurani olen luonut päihdesektorilla, jossa olen työskennellyt eri ikäisten, erilaisten elämäntilanteissa olevien ja monenlaisia haasteita kohdanneiden ihmisten parissa. Koen, että päihdeongelmaisten kohtaaminen on kasvattanut minua niin ammatillisesti kuin ihmisenäkin enemmän kuin olisin voinut koskaan edes kuvitella. Viimeisimmäksi olen työskennellyt Rikosseuraamuslaitoksella.

Luonteelta olen varsin rauhallinen ja ymmärtäväinen, hyvä kuuntelija, mutta samalla myös päättäväinen ja eteenpäin pyrkivä. Ajatuksenani onkin, että työkokemukseni ja persoonani yhdistämällä minulla on mahdollisuus tuoda RIKUun jotain sellaista, mikä auttaa työn ja toiminnan kehittämisessä, mutta ennen kaikkea luo turvaa ja luottamusta myös toimintaan asiakkaiden kanssa.

Uskon, että rikosprosessin tuntemus ja asiakkaan ammattitaitoinen ohjaaminen mahdollistavat luottamuksellisen ja vahvan asiakassuhteen. Tärkeintä on rakentaa sellainen toimintaympäristö, jossa asiakas kokee ymmärrystä ja tuntee saavansa kaiken mahdollisen tuen ja avun hädän hetkellä. Haluan hyödyntää työssä omaa osaamistani parhaalla mahdollisella tavalla, mutta myös kehittää toimintaa ja tehdä sitä näkyvämmäksi eri verkostoissa.

Työpäivän jälkeen minut löytää varmimmin kuntosalilta tai tanssitunnilta. Rakastan afrikkalaisia rytmejä, jotka vievät mukanaan niin kehon kuin mielenkin! Liikunnan lisäksi rentoudun perheeni kanssa mökillä meren rannalla. Erityisen tärkeitä ovat myös ystävyyssuhteet, joita ilman elämästäni puuttuisi iso ja merkittävä palanen.

Kati Ulmala

Olen **Kati Ulmala**, Päijät-Hämeen palvelupisteen toiminnanohjaaja Lahdesta. Aloitin työt RIKUssa elo-syyskuun vaihteessa. Sitä ennen olen tehnyt pääasiassa kriisityötä kolmannen sektorin järjestöissä: Hiv-tukikeskuksessa, Päijät-Hämeen Mielenterveysseuran Lahden seudun Kriisikeskuksessa ja Nuorten ehkäisevän kriisityön Pulinapaja-hankkeessa sekä Lahden ensi- ja turvakodin avokriisityössä. Koulutukseltani olen terveydenhoitaja ja kriisityöntekijä (TENTS EU).

Mukanani uskon tuovani kriisityön osaamista sekä ennaltaehkäisyn tärkeän näkökulman. Olen mielestäni hurjan onnekas päästessäni tekemään työtä, jossa saan käyttää kokemustani aiheiden parissa, jotka ovat minusta kiinnostavia. On hienoa saada kulkea pätkän matkaa mukana ihmisten elämässä ja välittää heidän kokemuksiaan ihmisille, jotka usein kokevat olevansa oman kokemuksensa kanssa kovin yksin.

Kuuntelua ja tiedon jakamista, lohduttamista ja kannustamista, vaihtoehtojen esille tuomista ja niiden pohtimista yhdessä, turvallisuuden tunteen lisäämistä, toisen oikeuksien puolustamista ja jokaisen itsemääräämisoikeuden kunnioittamista sekä itsenäisyyteen tukemista. Siitä on mielestäni minun työni tehty.

On ollut ja tulee olemaan mahtavaa päästä oppimaan uutta – kiitos siitä kaikille mukaville ja avuliaille työkavereille ja yhteistyökumppaneille ympäri Suomea sekä kaikille asiakkaille.

Oulun seudun palvelupisteen toiminnanohjaaja Inka Poikela.

Inka Poikela

Olen **Inka Poikela** ja aloittanut Oulussa toiminnanohjaajana elokuun lopussa. Koulutukseltani olen lähihoitaja ja aiemmin olen työskennellyt muun muassa akuuttihoidossa sekä mielenterveys- ja päihdeyksiköissä.

Pienestä asti olen ollut mukana vapaaehtoisessa palokunnassa, joten olen kasvanut vapaaehtoistoiminnan kainalossa. Aikuisiällä olen ollut aktiivinen palokunnan lisäksi useissa eri toimintamuodoissa Punaisessa Ristissä; ensiapu- ja nuorisotoiminnassa, päihde- ja seksuaaliterveystyössä, henkisen tuen hälytysryhmässä sekä Vapaaehtoisessa pelastuspalvelussa. Harrastustaustoistani johtuen minulla on vahva kouluttajaosaaminen ja tunnen järjestökenttää hyvin. Vuosi sitten kävin RIKUn vapaaehtoiskurssin ja sen jälkeen toimin tukihenkilönä ja puhelinpäivystäjänä, palkkatyö on siis mukava jatkumo.

Mukanani työhön tulee ajatuksia vapaaehtoisen näkökulmasta ja toivottavasti uusia tuulia vapaaehtoisten koulutukseen. Myös Visitor-toiminta tuomioistuimessa -hanke tulee kauttani näkyvämmäksi alueellamme, sillä tulen olemaan yhteyshenkilö Oulussa.

Tähän asti olen ollut työstäni ihan innoissani ja uskon vireen jatkuvan. Pidän monipuolisesta työnkuvasta, johon voi itse paljon vaikuttaa, kunhan muistaa RIKUn periaatteet. Koen, että minulla on mahdollisuus kehittyä ja kehittää, mikä on minulle luontaista. Aina on jokin pieni projekti menossa vähintään ajatuksen tasolla.

Yllä mainitut harrastukset ovat keinoni nollata ajatuksia työn jälkeen. Lisäksi ulkoilen, luen paljon ja teen käsitöitä. Paras arjen energialähde on kuitenkin hersyvä huumori ystävien kanssa.

KESKUSTOIMISTO
keskustoimisto@riku.fi

Maistraatinportti 4 A 4.krs
00240 Helsinki

Leena-Kaisa Åberg
toiminnanjohtaja
gsm 050 3378 703

Jaana Koivukangas
kehitysjohtaja
gsm 040 512 9335

Pia Marttila
ihmiskaupan uhrien auttamistyön koordinaattori
gsm 040 630 9669

Sami Liukkonen
tiedottaja
RIKU-lehden toimitussihteeri
gsm 050 432 9998

Ira Johansson
assistentti
040 646 3122

Nuorten hanke
Maatu Arkio-Lampinen
verkko- ja nuortenpalveluiden koordinaattori
gsm 040 6744 895

Jenni Kreivi
projektisuunnittelija
gsm 040 632 4191

Raija Kontunen
projektisuunnittelija
gsm 040 670 5344

ETELÄ-SUOMEN ALUETOIMISTO
etelasuomi@riku.fi

Jenni Lehtonen
aluejohtaja
gsm 050 583 5331
Maistraatinportti 4 A 4. krs.
00240 Helsinki

Pääkaupunkiseudun palvelupiste
puh. (09) 4135 0550
Maistraatinportti 4 A 4. krs.
00240 Helsinki

Anne Veijola
toiminnanohjaaja
gsm 040 523 0595

Elina Potka
toiminnanohjaaja
gsm 0400 971 940

Piia Kanniainen-Anttila
toiminnanohjaaja
gsm 040 672 0988

Keski-Uudenmaan palvelupiste
Tuija Hellsten
toiminnanohjaaja
gsm 0400 875 395
Sibeliuksenkatu 18, 04400 Järvenpää

Päijät-Hämeen palvelupiste
Kati Ulmala
toiminnanohjaaja
gsm 050 402 1158
Loviisankatu 14 A 3, 15100 Lahti

Kymenlaakson palvelupiste
Marjukka Suurpää
toiminnanohjaaja
gsm 050 0981 837
Vuoroveto-kriisikeskus,
Kouvolankatu 34 A 4-5,
45100 Kouvola

Länsi-Uudenmaan palvelupiste
Janiina Mieronkoski
toiminnanohjaaja, handledare
(betjänar även på svenska)
gsm 040 351 8500

Porvoon seudun palvelupiste
Janiina Mieronkoski
toiminnanohjaaja, handledare
(betjänar även på svenska)
gsm 040 652 8341

ITÄ-SUOMEN ALUETOIMISTO
itasuomi@riku.fi

Jaana Rossinen
aluejohtaja
p. (013) 221 990,
gsm 040 507 0795
Siltakatu 14 b 26
80100 Joensuu

Suvi Essel
lähisuhdeväkivaltatyön koordinaattori
gsm 050 428 9360

Joensuun palvelupiste
Annariina Tahvanainen
toiminnanohjaaja
gsm 040 725 6001
Siltakatu 14 B 26, 80100 Joensuu

Savonlinnan palvelupiste
Taru Piiroinen
toiminnanohjaaja
gsm 044 075 6798
Olavinkatu 40 A, 57130 Savonlinna

Kuopion palvelupiste
Suokatu 27, 70100 Kuopio
p. (017) 262 7733
Eila Kersalo
toiminnanohjaaja
gsm 050 557 6712
Päivi Kekäläinen
toiminnanohjaaja
gsm 050 557 6711

Mikkelin palvelupiste
Liisa Haapea
toiminnanohjaaja
gsm 0400 922 310 tai p. (015) 214 401
Porrassalmenkatu 19 B 31,
50100 Mikkeli

Lappeenrannan palvelupiste
Maarit Kuntola
toiminnanohjaaja
gsm 050 501 7994
Pormestarinkatu 6 A (5.krs)
53100 Lappeenranta

LAPIN ALUETOIMISTO
lappi@riku.fi

Päivi Alanne-Kunnari
aluejohtaja
gsm 0400 979 175
Maakuntakatu 29-31 B 3.krs
96200 Rovaniemi

Visitor-toiminta tuomioistuimessa -hanke
Soile Saukkonen
projektikoordinaattori
gsm 040 621 2443

Rovaniemen palvelupiste
Jenny Ruotanen-Kolistaja
toiminnanohjaaja
gsm 0400 979 026
Maakuntakatu 29–31 B 3.krs
96200 Rovaniemi

Meri-Lapin palvelupiste
Maria-Riitta Saares
toiminnanohjaaja
gsm 040 631 8550
Kriisikeskus Turvapoiju
Kaivokatu 5, 94100 Kemi

Itä-Lapin palvelupiste
Jonna–Tuulia Julkunen
toiminnanohjaaja
gsm 0400 970 081
Unarintie 13 B, 99600 Sodankylä

Ylä-Lapin palvelupiste
Katja Huotari
toiminnanohjaaja
gsm 040 669 5383
Ivalontie 10, 99800 Ivalo

LOUNAIS-SUOMEN ALUETOIMISTO
lounaissuomi@riku.fi

Tiina Rantanen
aluejohtaja
gsm 050 551 5055
Yliopistonkatu 24 C 46
20100 Turku

Turun palvelupiste
p. (02) 235 5055
Yliopistonkatu 24 C 46, 20100 Turku
Leila Taipale
toiminnanohjaaja
gsm 050 340 3580
Sirkku Opacic, toiminnanohjaaja
handledare (betjänar även på svenska)
gsm 0504408126

Salon palvelupiste
Jutta Sohlman
toiminnanohjaaja
gsm 050 304 7015
Kirkkokatu 10 24100 Salo

Porin palvelupiste
Tuija Mäntylä
toiminnanohjaaja
gsm 050 593 6706
Antinkatu 8, 28100 Pori

Rauman seudun palvelupiste
Heidi Väkiparta
toiminnanohjaaja
gsm 050 375 5338
Valtakatu 13, 26100 Rauma

LÄNSI-SUOMEN ALUETOIMISTO
lansisuomi@riku.fi

Sari Somppi
aluejohtaja
p. (06) 317 5654
gsm 050 572 9265
Raastuvankatu 25, 65100 Vaasa

Vaasan seudun palvelupiste
Raastuvankatu 25, 65100 Vaasa
Oskar Moberg
toiminnanohjaaja
gsm 0400 175 269
Nina Jansson
toiminnanohjaaja/
ruotsinkieliset palvelut
handledare/svenskspråkig service
gsm 0440 371 050

Kokkolan seudun palvelupiste
Satu Isorinne
toiminnanohjaaja
gsm 0440 548 265
Ouluntie 31 B, 67100 Kokkola

Seinäjoen seudun palvelupiste
Tiina Autio
toiminnanohjaaja
gsm 040 350 3923
Kalevankatu 12B A16
60100 Seinäjoki

POHJOIS-SUOMEN ALUETOIMISTO
pohjoissuomi@riku.fi

Maarit Saukko
aluejohtaja
gsm 040 543 3495
Kansankatu 53 2.krs, 90120 Oulu

Oulun seudun palvelupiste
Kansankatu 53 2.krs, 90120 Oulu
Tanja Korkala
toiminnanohjaaja
gsm 044 7868894
Inka Poikela, toiminnanohjaaja
gsm 050 3247178

Kajaanin seudun palvelupiste
Välikatu 1 B 26, 87100 Kajaani
Jaana Vanhala
toiminnanohjaaja
gsm 040 822 5200
Jouni Kananen
toiminnanohjaaja
gsm 040 822 8894

Raahen seudun palvelupiste
Päivi Kiiskilä
toiminnanohjaaja
gsm 050 463 6188
Fellmaninpuistokatu 11
(Raahen ensi- ja turvakoti)
92100 Raahe

SISÄ-SUOMEN ALUETOIMISTO
sisasuomi@riku.fi

Katariina Westman
aluejohtaja
gsm 050 421 0236
Hatanpään valtatie 34 E 4. krs
33100 Tampere

Pirkanmaan palvelupiste
p. 050 309 1551
Hatanpään valtatie 34 E 4. krs
33100 Tampere
Marjo Pahkala
toiminnanohjaaja
gsm 045 802 4834
Katja Sivill, toiminnanohjaaja
gsm 050 309 2993

Kanta-Hämeen palvelupiste
Rebekka Wadhwa
toiminnanohjaaja
gsm 050 378 2877
Kirjastokatu1, 13100 Hämeenlinna

Jyvässeudun palvelupiste
Asemakatu 2, 2. krs, 40100 Jyväskylä
Lea Manninen
toiminnanohjaaja
p. (014) 266 7150
gsm 050 368 0188
Sari Solismaa
toiminnanohjaaja
gsm 050 368 0188

Sastamala-Huittisten palvelupiste
Tiina Iso-Aho
yhdyshenkilö
p. (03)5120 501
Sastamalan tukitalo
Tampereentie 7 B, 38200 Sastamala

Yhteystiedot netissä: www.riku.fi